

Esku artean duzun gida, batez ere, aurkikuntzarako gonbidapena da. Lurralde bakar eta berezi batean sartzea, kilometro gutxi batzuetan erakargarritasun eta esperientzia ugari biltzen dituena. Gipuzkoa itsasoa eta mendia da, urdina, berdea, hondartza eta parke naturala. Hiriburuaren edertasuna, Donostia, Belle Epoque-tik Europa mailan dagoen bitxi turistikoa, balio izugarria duen ondare kultural eta arkitektonikoa.

Gipuzkoa nortasun handiko lurraldea da, bere historiaz, nortasunaz eta hizkuntzaz harro dagoena, euskara, Europako zaharrenetarikoa eta jatorria misterio bat izaten jarraitzen duena. Nabigatzaile handien kuna, baleazale ausartena, itsas industriaren eta arrantza-tradizioaren aztarna, Pasaia, Mutriku, Hondarribia, Orio edo Getaria bezalako herrietan aurki daiteke, Juan Sebastian Elkano jaio baitzen XVI. mendean munduari bira ematen lehena.

Natura ere bada. Euskal Kostaldeko Geoparkearen eta bere itsaslabarren distira, bai oinez eta bai itsasontzian ibiltzeko moduko planetaren altxor geologikoetako bat. Parke naturalei lotutakoa, Pagoeta, Aralar, Aiako Harria edo Aizkorri, munduko mendiko maratoirik onena igarotzen denekoa. Arrikruzeko edo Ekaingo haitzuloena, Zarautzekoa bezalako hareatzak edo Plazaola bezalako bide berdeak, bizikleta erabiltzeko aproposak. Gastronomiari lotutako leku bat, bertako produktuekin lotutako ibilbide bizigarriekin, hala nola sagardoarekin, txakolinarekin edo Idiazabal gaztarekin lotuta, Tolosako produktu tradizionalekin edo Ordiziakoekin batera, pintxoz betetako barrarekin eta munduko jatetxerik handienarekin. Merkataritza txikia ahaztu gabe, noski, lehen mailakoa.

Gipuzkoa kulturaren, historiaren eta modernitatearen sinonimoa da. Zumarraga, Loiola eta Arantzazuren tenpluek errelaxa eta biltzera gonbidatuko zaituzte. Legazpiko Mirandaola burdinolak bost mende lehenago bidaia bat egitea eta burdina nola lantzen zen ezagutzea ahalbidetuko dizu. Chillida Leku, Hernanin, Balenciagan edo Oteizarena bezalako lanek abangoardiako artista handien sormena ekarriko dizute.

Eskaintza hau ekitaldi, jaialdi eta jarduera bakarreko agenda batekin osatzen da, baldintza ezin hobeak kirolaren eta turismo aktiboaren eta gure lurraren izaera arretatsu eta abegikorrerako. Azken finean, aukera eta altxorren unibertso infinitua, hiri handi batena baino askoz handiagoa ez den eremu batean. Disfrutatu!

GIPUZKOA:

2000 kilometro karratu eskasean, Londresko hiria baino zerbait gehiago, hiriburu kosmopolita bat dago, Donostia, kultura tradizional bat eta Europako hizkuntzarik zaharrena, 86 kilometroko kostalde aldakorra eta barrualde berde eta laberintikoa.

DATU KLIMATIKOA Ozeaniko heze ertainetan: Uda 18,5° Negua 8,1°

BIZTANLE KOPURUA*

Gipuzkoan biztanle kopurua: 717.197 biztanle.

Dentsitatea: 362,5 Hab/Km²

Populazio handiena duten udalerriak:

Donostia/Donostia 181.652 bizt.

Irun 59.899 bizt.

Errenteria 40.141 bizt.
Eibar 27.246 bizt.
Zarautz 23.301 bizt.
Arrasate / Mondragon 22.058 bizt.

DONOSTITIK DISTANTZIA KM-tan:

Aia	30km	Leintz-Gatzaga	80km
Arrasate	76km	Legazpi	62km
Astigarraga	6km	Mutriku	57km
Azpeitia	52km	Oiartzun	11km
Beasain	41km	Oñati	74km
Bergara	70km	Tolosa	26km
Deba	52km	Zarautz	21km
Eibar	71km	Zerain	54km
Hondarribi	21km	Zestoa	44km
Idiazabal	50km	Zumaia	35km
Irun	18km	Zumarraga	56km

GIPUZKOAKO INTERIORA ES, TODO, GIPUZKOA PAISJEARI BURUZ. Bailara estu eta bihurrien orografia konplikatuak dena baldintzatu du. Izaera heterogeneo eta sakon hori eman die bere kulturari eta bertako biztanleei. Bere antzinako ohituren eta hizkuntza zaharraren esentzia babestu du, euskara. Herriak eta herriak ahal duten moduan zeharkatzen dituzten ibaien inguruan estutu ditu. Eta, jakina, zeruertz berdeen lagin amaigabea eman dio.

Hartu errepide mapa bat eta begiratu errepide nagusiak zeharkatzen, sigi-saga egiten, Gipuzkoa. Hortik doaz ibaiak. Barnetik egiten duzun txangoa haran batean zehar izango da beti, ibai baten ibilbidea jarraituz. Onena da arin joatea, bidean zehar zerbait dastatuz, aurreikusitako tokietan geldituz edo beste edozein desbideraketa hartuz, zer aurkitzen duzun ikusteko. Sorpresa asko daude. Gipuzkoako antzinako hiriburuaren merkatuarekin topo egin dezakezu, Tolosa, larunbatero bertako produkturik onenak eskaintzen dituen. Edo Ordizia ondokoarekin, asteazkenetan egiten duena. Erdi Aroko hirigune baliotsuarekin topo egiten duzu, Segura bezala. Edo Debako Ekaingo haitzuloko Paleolitikoko pinturekin, Zestoako Ekainberriren erreplika egoki eta bisitagarriarekin. Azkoitian pilota partida bat dago, Euskal Herriko Pilota Zentroa, edo Eibarko Astelena, pilotaren katedrala. Edo Gipuzkoako erlijio-arkitekturako hiru bitxietako batekin, Loiolako Santutegiarekin, Santa Maria Antioko Ermitarekin eta Arantzazuko Santutegia adibidez, 40 kilometroko distantzian hiru tenplu bereizirik. Edo Mendaroko txokolate-fabrikarekin, 1850az geroztik lur hau goxatzen duenarekin. Edo Urolako harana zeharkatzen duen tren mendeurrenean, edo burdina lantzen duten burdinola batean, XVI. mendean bezala. Edo Basque Highlands-ekin, Goierri eskualdeari deitzen diogun bezala (goialdea, euskaraz), Europar Batasunak EDEN (European Destinations of Excellence) saria eman zion, bertako gastronomian oinarritutako eskaintza turistikoa dela eta. Bertan, Txindoki mendiaren, Gipuzkoako Zerbinoaren edo Aizkorriren, Euskadiko gailurrik altuenaren irudi ikusgarria ikus daiteke. Edo herri kirolak, herri-jai bateko erraldoi eta buruhandien desfilearekin, edo museo batekin edo sagardotegi batekin, edota parke natural batekin.

Astigarragatik Andoainera eta bueltan leku txiki bat dago Gipuzkoan, bakarra eta berezia. Eskualde txikia kilometro karratutan baina eragin handian, non dena sagardoari lotuta dagoen: historia, kultura, ekonomia, ohiturak, bizimoduak, errituak eta abar. Ongi etorri Sagardoaren Lurraldera.

ASTIGARRAGA euskal sagardo tradizioaren epizentroa da. Eskualde honetan Gipuzkoako sagardotegi gehienak biltzen dira. Horregatik ez da kasualitatea SAGARDOETXEA Museoa [1] hemen egotea, sagardoaren munduko sekretu guztiak aurkitu eta dastatu ahal izateko. Zentroak hiru gune ditu: sagarra, sagar motak, heldutasunaren jarraipena eta biltzeko moduak. Txotx-eko sekretuei hasiera emateko egokia den OIARTZUN dastaketa eta dastaketa zentroa eta museoa bera ere, sagardoaren inguruko erritu eta ohiturak ezagutzen lagunduko dizun tresna, joko eta argazki erakusketa bat aurkituko duzu bertan. Urtarrileko denboraldiko irekieraz gain, Sagardoaren Lurraldeko hainbat herritan (HERNANI, ASTIGARRAGA ETA USURBIL), Sagardo Eguna ere ospatzen dute.

PLAZAOLAKO VÍA BIDE BERDEA [4] Plazaolako Bide Berdea 84 km-ko meatze-trena izan zen jatorriz, Gipuzkoa eta Nafarroa 1914tik 1958ra bitarte, linea itxi zenean. Gipuzkoako zatia, ia 22 kilometrokoa, Leizarran bailara itxitik igarotzen da erabat, gaur egun ere birjina den baso fantastiko eta paisaia zeharkatuz. Andoainen hasten da ibilbidea, eta tunel eta zubi segida amaigabe baten bidez ireki behar da Plazaora iritsi arte, Gipuzkoako eta Nafarroako mugatik gertu.

Jauzi batean, HERNANI[2] landatzen zaitu bere CASCO HISTORIKOA, Urumea ibaiaren gaineko muino txiki baten gainean kokatua, sarrera-arku eder bat mantentzen du eta Erdi Aroko kale eta monumentu gehienak, beraz, Euskadiko interes historiko-artistikoko multzoetako bat da. Hernani puntu garrantzitsua da Santiago Bidearen barruan, Gipuzkoako lurraldeetan zehar igarotzean. Fagollaga Zubia eta Gurutze Santuaren Humilladeroa bisita merezi dute, Santa Barbara Ermita bezala, eta han Urumea eta Oriako haranez gozatuko duzu.

Hernanin, Eduardo Chillida eskultorearen obra duen museo hau dago. Berreskuratzeak espazio bakar eta magiko honetaz gozatzeko aukera emango du. Lorategietan ikusgai dauden ehun bat eskultura tamaina handiko beste obra batzuekin batera bizi dira, Zabalaga baserrian, XVI. mendeko baserria, formatu txikiagoko lanak egiteko zaharberritua.

Hernanin, joan zaitez FRONTON GALARRETA JAI ALAI [3]-ra, euskal kirolaren tenpluetako batera, eta euskal pilotaren modalitatearik ikusgarrienetako baten partida gozatu: erremontea. Egun bateko bisita gidatuaren bidez, ikus-entzunezko erremontista!

Paraiso Ruraltarak Gipuzkoaren bihotza dira, belar eta mendi berdeen labirinto handia, euskal kulturaren esentziarik garbiena, ohiturak eta hizkuntza zaharra, euskara babestu dituen. Bere haran mehar eta emankorren artean txoko bitxiak erakusketa amaiezin bat dago, denak nekazal usain eta benetako batez zipriztinduta, non ardiak laztandu, baserritarrek inpresioak trukatu eta eskuak ogi edo gazta eginez zikindu ahal izango dituzun.

A-1 errepidetik, TOLOSARA [1] iritsiko zara berehala, eta TOPIC (TITEREren NAZIOARTEKO ZENTROA) Europako txotxongiloen arterako gune integral bakarra

aurkituko duzu. Tolosa XIX. mendean Gipuzkoako hiriburua izan zen eta jauregi eta oinetxe asko ikusiko dituzu. Ederrak dira Santa Maria eliza, ibaiaren ondoan, baita Tinglado delakoa ere, non larunbatero merkatu fantastikoa ospatzen baita. Bere kultur agenda handiaz gain (ibilaldiak nabarmentzen dira), Tolosa nabarmentzen da bere JOY GASSTRONMICAS: Las babyas (izarra), txuletak (hementxeta-salmentatzaileak), glandinoak (Flantinoak) eta bere ttoriak (Irugarrihala)

Tolosara iritsi baino lehen, desbideraketa bat har dezakegu eta galdu RESIMUSKERRAREN BIDEA-634 [2]-en ('el Camino del Lagarto'), Bernardo Atxaga idazlearen jaioterriko herri bukolikoa, eta bi kilometroko ibilaldi atsegin batek bere lanik ezagunena 'Obaba' dena, bere fantasiazko mundua ezagutzeko aukera emango digu.

Eta beste herri bukolikoan, Alkiza, UR MARA MUSEOA [3] kokatzen da, non KOLDOBIKA JAUREGI eskultoreak espazio bakarra sortu duen bere obra naturarekin harmonia onean azaltzeko.

Orain GOIERRIko eskualdean sartuko gara. Asteazkenean bada ere, hurbildu zaitez ORDIZIAKO MERKATUra [4], zeinaren jatorria XI-XII. mendera baitator eta eskualdeko nekazaritza eta abeltzaintzako produktuen saltzaileak biltzen ditu.

Geroago, IGARTZAKO HITZARMEN KONTSUNTUA [5] zain duzu, BEASAINen, Erdi Arora bidaiatu ahal izateko. XIII. mendeko Igartza jauregia aurkituko duzu eta bere inguruan errota, burdinola, dolare bat, antzinako presa bat eta jauregiaren ermita.

Ondoren, Mendebaldera desbideratu zaitezke apur bat, Ormaiztegira eta bere ZUMALAKARREGI [6] MUSEOA, Zumalakarregi anaiei eskainia, eta XIX. mendean Euskal Herrian gizarteak nolakoa zen jakin.

Eta A-1 errepideari jarraitzen badiozu, IDIAZABALEN INTERPRETAZIO ZENTROA aurkituko duzu [7]. Bertan, gazta dastaketari hasiera emanez, produktu enblematiko honen sekretuak ikasiko dituzu.

Ibilbide osoan zehar, zure ezkerrean ikus dezakezu Txindokiren silueta nahasezina, AIZKORRI-ARATZ PARKE NATURALAREN ikurra eta sarrera. Euskadiko gailurrik altuena, ZEGAMatik [11] sar daitekeena, AIZKORRI-ARATZ PARKE NATURALera.

Lehenik, SEGURAKO HISTORIKOAN [8], hiribildu honek inguruko haranetan duen erabateko nagusitasuna gogorarazten digu. Eta gero, mendetako meatzari tradizioak Zerainen utzi dituen hondarretan, AIZPEAko MINASetan [9] ikus daitekeenez.

Landa-Paradisu hau ulertzeko gako asko aurkituko dituzu ATAUNen AITA BARANDIARAN [10] MUSEOan.

Lurralde honetan iraganera bidaiatzea da gizakiak historian zehar naturaren elementuak babesteko, bizitzeko, hausnartzeko edo lan egiteko erabili dituen era ezberdinak aurkitzea. Loiolako San Inazioaren eta tenplu ikusgarrien historia da, burdinaren, harriaren eta suaren lurra, Oteiza eta Chillida modelatzen lagundu zuten paisaia eta historiaurrean gizateriaren historiaren eszenatokia da.

Bi ibaik eta bi haranek Lur Ignazianoko eskualdea definitzen dute: Deba mendebaldetik mendebaldera eta Urolatik ekialdera. Bi arro horiek gipuzkoar talentu sortzailearen lekuko izan dira arterako, lanerako eta espiritualtasunerako.

ZESTOAKO URAREN UROLAKO BALLEA, historia, harria eta burdina, ura eta sua, artea eta fedea, LEGAZPI-REN FORGOAN. San Inazio jaio zen haran honetan, elementu horiek guztiak -naturalak, jainkotiarrek edo mundutarrak- eskutik doaz.

1804az geroztik bidaiariak erlaxatzen dituen Belle Epoqueko bainuetxe ederra bisita dezakezu ZESTOA [1]-n. EKAINBERRI ezinbesteko beste bisita bat da. Hurbileko Ekain kobazuloaren erreplikak bere pinturen %90a erreproduzitzen du eta gure historiaurreko aztarnak deskubritzen uzten du. Eta 1678ko Gipuzkoa ezagutuko duzu PALACIO LILI-en, Lili ILÍLREN ohorearen bidez.

Hegoalderago, AZPEITIAN, LOIOLAKO SANTUARIOA aurkituko duzu [2], XVIII. mendean Jesusen Lagundiaren sortzaile zen San Inazioaren jaiotetxearen inguruan eraikitako multzo barrokoa, non basilika eta kupula nabarmentzen diren. Herritik irten gabe, FERCARRILAREN EUSKAL MUSEOan tren-makina batek eramandako tren zahar batean ibilbide zoragarriaz goza dezakezu.

AZKOITIA auzokoan, Euskal Herriko Pilota Zentroko kide diren JORGE TEKUIZAKO FRONTOAK [3] eskultura erraldoi bat osatzen dute, non espazioak senti daitezkeen eta haiekin jolastu daitezkeen. ERREZIL MONGE HERNIOren oinetan dago, Gipuzkoako balkoia eta bere tontorrik ospetsuenetako bat, iraileko erromerietan eta gailurretik ikusten diren panoramikak direla eta.

Urola ibaiaren ibilbideari jarraituz, ZUMARRAGARA iritsiko zara eta, han, ermitako katedrala, ANTIGUA ERMITA [4] bisitatu behar duzu. Barruan, haritzeko egurrezko egitura sinestezin batek teilatuari eusten dio, flotatzeko modukoa.

EZKION, EL CASERIO-MUSEO IGARTUBEITI [5] euskal baserriaren Urrezko Aroaren eta XVI. eta XVII. mendeetako zurezko arkitekturaren adierazgarri bikaina da.

Eta LEGAZPIN [6], Mirandaolako burdinolaren ikuskizun txundigarria modu egokia da ibilbidea HERROAREN VALLEAREN gainerako erakargarritasunetatik abiarazteko: Burdinaren Museoa, Ibilbide Obrera, 50eko hamarkadan langileen bizitzan zehar egiten den ibilbidea, TXILIDA LANTOKIA, non artea eta industria bat egin ziren San Sebastianen Haizearen Orrazia bezalako eskulturak sortzeko. Eta ahaztu gabe, Artzainaren Errenkuloa eta Ekomuseoa kokatzen diren ohiko baserriak.

DEBA ARTE ETA ESKAINTZEN BALLEA Deba ertzean, gizakiak trebetasunetarako eta bizitza hobetzeko tresnak sortzeko talentu bikaina erakutsi du.

Legazpin Urola arroa utzi eta hegoaldera joko dugu, Deba ibaiko iturrietara. Lehenengo geldialdia, ezinbestekoa, Oñati da eta bere hirigune historikoa da. Bertan nabarmentzekoa da SANCTI SPIRITUS-en UNIBERTSITATEA [7] Gipuzkoako Errenazimentuko obra baliotsuenetako bat.

Errepide ikusgarri batetik hamar kilometro egin zituzten Oñatitik ARANTZAZUko Santutegira [9]. Bertan, bere garaiko arkitekto eta artistarik onenek abangoardiako arkitekturaren mugarri bat argitu zuten 1950ean. Inguruan, OÑATI ARRIKRUZ-eko CUEVAS ikusgarriak eta Aizkorri-Aratz Parke Naturala daude.

ARETXABALETAn, URKULUKO EMBALSEak [10] espazio natural liluragarri bat osatzen du, baserriek jana eta kareharrizko haitzez inguratua. Handik pixka batera, Eskoriatzan IBARRAUNDI Museoa eta ZUBIATE labea bisita ditzakegu euskal zeramikari buruz. Eta Gipuzkoako mendebaldean, LEINTZ GAZAGA ARETEKO MUSEOAK urre zuriaren haranean eta Erdi Arotik ateratzeko erabili izan diren elaborazio-sistemetan eragina erakusten digu.

ARRASATE ETA BERGARAKO KASKO HISTORIKOAK [11-12] Arrasatera iritsi ginen. Bertan, Erdi Aroko hirigunean zehar ibil gaitezke, garai desberdinetako eraikin bereziz apaindua. Deba ibaiaren arrotik jaitsiz, Bergarara heldu ginen, eta egoera pribilegiatua izan zuen, jauregi eta mansionetan gauzatu zen merkataritza-bizitza bizia. Horietako batean, LABORATORIUM museo berria dago. Bere erakusketa iraunkorrak ikerketa zientifikoa eta berrikuntza gai nagusi bezala garatzen ditu, baita Bergarako Errege Seminarioaren Historia ere, Euskal Herriko Zientziaren sorlekua, XVIII. eta XIX. mendeetan Europan eta Europan, zientzia-zentro handitzat hartu zuena ere.

RARRAATE landetxean, Ama Birjinaren Santutegitik gertu, Gerra Zibileko Interpretazio Zentro bat dago.

Gerra Zibilak Eibarretik gertu duen ELGETA [13] gunean izan zituen ondorioak. Bertan, HISTORICA MEMORIAren Interpretaziorako Euskal Etxea dago, Gerra Zibilaren erakusketa batekin eta berreskuratutako lubaki eta babeslekuen bidez bisita gidatu batekin.

Hurrengo herria, EIBAR [14] XX. mendeko hirigintzaren miraria da: tokirik gabe hazi zen herri bat, trebeki, ezinezkoa zirudiena. Eibar antzinako garaietatik manufakturarekin eta burdinaren eraldaketarekin lotuta dago. Ospetsuak dira josteko makina fabrikak, bizikletak eta eskopetak eta INDUSTRIA ARMERAREN MUSEOA, azken 600 urteetan eskualde honetan ekoizpen honen bilakaera erakustez gain, XIV. mendetik gaur egunera arte arma-bilduma ikusgarria du.

Hegoalderago, ELGOIBARK [15] MAKINA HERRAMIENTAREN MUSEO interesgarria dauka. Burdinaren industriako olagizon, forjatzaile eta artisauei omenaldia egiten die, eta fabrikazio mekanikoko prozesuetan erabilitako teknologien bilakaera erakusteko gida didaktiko gisa balio du.

Bitxia bada ere, gizakiaren jarduerak markatutako ibilbide hau edertasun bereziko ingurune naturalean amaitzen da, Deba eta Mendaro artean dagoen LASTUR VALLEAn. Jatorri karstikoko haranitsu eta luzea da eta dolinez, leizez, haitzuloz eta sumitokiz beteta dago.

Gipuzkoako itsasertzeko hirurogei kilometroak itsaslabarrak dira, Kantauri itsasoaren aurrez aurre dauden hondartza ausart eta enbasatuak, eta arrantza-herritxoek bilduma erakargarri batez zipriztinduta daude. Bertan, itsas aireari eta itsas arrain eta marisko onenekin egindako gastronomia-gozotasunari buruz gozatzeko aukera izango duzu.

LURAREN ETA MARAREN arteko ETERNA BATALLAN, GIPUZKOA IBILGAILUA GARATZEN DA. Kantauri itsasoko ur brabek itsasertz ikusgarri bat zizelkatu dute, kizkurra, batzuetan helezina. Kostalde garai horretan mendiak zuzenean uretara erortzen dira, eta hondartzak ibaien bokalearen ondoan kokatzen dira.

Lurmutur baten atzetik badia baten aurretik, estuario bat eta portu bat, eta harago hondartza bat. Kostaldea ez da ikusten uzten, ez du ikusten. Paisaia etengabe aldatzen da. Urrats bakoitzean egiten du, marearen korrante eta ur-lasterrekin ere bai. Egunean bitan, itsasgoran, itsasoa etortzen da eta dena betetzen du: itsas pasealekuak zipriztintzen ditu, arroak aparrez estaltzen ditu eta portuan atsedean hartzen duten ontziak altxatzen ditu.

Eta beste bi aldiz atzera egiten du, eta orduan kostaldea, uren pisutik askatuta, magnetikoa da, usain hordigarritz eta kolore ezohikoz betea. Marea bizietan, lau metro baino gehiagoko altuera egon daiteke.

Beste mundu bat sei ordu eskasean sortzen da. Itsasoa inoiz atsedean hartzen ez duen eskultorea da, itsasoa ia guztia da eta lur honen jaiotze-esnea, ia amnitikoa. itsasoari esker, Gipuzkoa Atlantikoan merkataritza-trukearen aitzindari izan zen, balearen ehizaren bultzada ekonomikoarekin eta Gran Sol eta Ternuan alturako arrantzarekin.

Gaur egun, Pasaia portuak Gipuzkoako jardura ekonomiko eta industrialak elikatzen du. Eta arrantza-sektore indartsuak uretako aberastasuna ekartzen jarraitzen du, itsasoak oparotasuna ekarri baitu. XIX. mendearen erdialdean Victoria erregina Donostiara hurbildu zuen eta haren atzetik etorri zen gorte osoa ekarri zuen. Itsasoak arkitektura, artea, gastronomia, zinema-izarrak ekarri zituen.

Eta ematen eta ematen jarraitzen du, golgaren prezioan. Negu eta udaren tenperaturak leuntzen ditu. Nazioartean ospe handia duten formazio geologikoak pizten ditu, hala nola, Euskal Kostaldeko UNESCO Munduko Geoparkearen flyschak.

Donostiari eta Hondarribiari badia miragarriak oparitu. 2500 metroko hondartza eta olatu segida etengabeak ematen dizkie Zarautzi bere surfari sutsuei. Getaria, Orrio eta Mutriko jatetxeetako parrillak arrain eta marisko zoragarritz hornitu. Txakolinaren hegal makurtuak, mahaiaren osagarri den bertako ardo zuria eta Santiago Bidea ere Deban geratzen dira, baita surf egiteko egokiak diren hondartza ederrak ere.

Udaroko itsaso letargiko hau familian. Donostiako itsaso sentsual eta glamuro hau, ibilaldi erromantikoko itsasoa, gaueko terrazetako. Atsedendia-itsaso hau. Informazioetan ateratzen diren olatu erraldoien itsaso sutsua. Itsaso hau lasaigarritz hartzen da jan aurretik eta jan ondoren, lan egin, lo egin. Gipuzkoako itsaso hau; itsasertz berde eta larintikoa, bere ebidentzia eta sekretuekin, gatzarekin eta piperminarekin, zapore guztiarekin.

Pasaia badiaren PASAI DONIBANE [1] dago, ibilbideko ezusteko handietako bat. Kale bakarra duen marinel-herria da. Mendiaren eta itsasoaren artean ez dago lekuri. Hain da bitxia, Victor Hugo nobelagile frantsesak mirespen handiz deskribatu zuena bere pirineoetan. Hemen VICTOR HUGO ETXEA MUSEOA bisitatu dezakezu.

Pasai Donibanek PASAI SAN PEDROrekin lotzen duen txalupa motorrean ontziratu eta ALBAOLA [2], Euskal Itsas Faktoria, ontziola-museoa bisitatu behar da. Bertan, bisitariak zuzenean ikus dezake San Juan baleazalearen erantzun artistikoaren eraikuntza, Kanadan murgildu zen XVI. mendeko euskal galeoia. Aurten, gainera, XVIII. mendeko hankatxe bat (barko korsarioa) egin ahal izango da. Badia honek Pasaiako Itsas Jaialdia hartuko du maiatzaren 28tik ekainaren 1era arte, Europa osoko itsasontzi tradizionalen topaketa eta itsas jai handi bat.

Handik metro gutxira, ARCO-MUSEO ECOACTIBO MATER [3] bonitera bisitatu dago. Bertan, arrantza tradizionala birsortzen da eta benetako arrantzale gisa sentitzera gonbidatzen du.

PASAIKO badiatik TXINGUDIKo badiara ere irits daiteke 20 kilometrotan gora eta behera, JAIZKIBEL MENDIA [4], GUADALUPEKO BIRGENAREN SANTUARIOTik igaroz. Portu gainetik, panorama zoragarria da, hunkigarria.

LEZON [5], itsas jarduerari lotutako herri historikoa, bere alde zaharraren xarmaz gozatzeko aukera dagoeta Kristo Santuaren Basilikatik, Europa osoan existitzen diren Kristo imberbe bakarretako bat gordetzen duena.

ERRENTERRIAK [6] Erdi Aroko morfologiari eusten dion alde zahar bikaina du, 2020an 700 urte bete zituen. XVII. mendeko eraikuntza batean. Gainera, FANDERIAKO MOLINOa ezagutu ahal izango dugu. Errenteriako industriaren indarra eta bilakaera erakusten duen eraikina da. Kanpoaldean, landa-ingurune batean, SAN MARCOS FORTEA dago, kostaldearen eta barrualdearen ikuspegi panoramikoekin.

OIARTZUN [7] euskal baserri-herri tipikoa da, hirigune historikoa duena. AIAKO HARRIA PARKE NATURALAREN hiru gailur granitikoak ikusiko dituzu zeruertzean. Eta bere oinetara iritsiko zara ARDURRIKO BIDE BERDEAN zehar paseatzen eta SOINUENEA [9], musika herrikoia eta LUBERRI [10] museo geologikoan geldituko zara, azkenik ARDRRITUKo erromatar meatzeetan sartzeko.

ONDARRIZIAKO HISTORIKOA [11] N-121-A 16 8 Arditurri birgaituan TRUJETXEA bisitatu daiteke. Euskal Herriko jantzien eta modaren bilakaera ezagutzeko aukera ematen duen museoa da. Gainera, FANDERIAKO MOLINOa ezagutu ahal izango dugu. Errenteriako industriaren indarra eta bilakaeraren lekuko da bertan. Kanpoaldean, landa-ingurune batean, SANCOS FRITEA dago, kostaldearen eta barnealdeko ikuspegi panoramikoekin. Marina Auzoarekin batera monumentu historiko-artistikoa izendatuta, jauregi bakar bat da eta armarridun batzuk, zeinak bere artearen arabera ikusi baitzuen bere postuaren nagusitasuna: Santa Maria gotorlekuaren bihotzean, eta hiriaren bihotzean.

TXINGUDIKO BAHIAtik [12] Hendaiara joan zaitezke txalupatxo batekin, edo HIGUER BURUa hurbildu [13], bertan itsasargi zoragarri bat nabarmenduz.

IRUN [14]-en hogeit hamar mende lehenago ezarri ziren erromatarrak. Hildakoak nola lurperatzen zituzten ikusteko, SANTA ELENA-ren ermitara hurbildu behar da, non nekropoli bat eta OIASO-ko MUSEO ROMIKOA aurkitu ziren. Uztailean Dies Oissasonis jaialdia ospatzen da. Bidasoa ibaiaren bokalean Txingudiko badia dago.

Bere MARISMAK [15] ekosistema aberats bat dute. Aiako Harriaren hegaletan, IRUGUURUTZETAren [16] kiskalketa labe monumentalak, inguruko meatzariaren lekuko mutuak miretsi ahal izango ditugu.

Pasaia badiatik Hondarribiaraino, Jaizkibelgo badian hasiko gara. Ekialdetik, hurrengo badia, Txingudikoa, bereizten gaitu eta 20 kilometroko itzulungurua egitera behartzen gaitu, zorionez. Gipuzkoako finis terraera iritsi gara: hemen dago azken herria, Hondarribia, azken lurmuturra, Higer eta azken ibaia, Bidasoa.

Gipuzkoako mendebaldeko muga den MUTRIKU herri txikia, Gipuzkoako muga, monumentu-multzo izendaturiko hirigune bikainagatik nabarmentzen da. Bertan, Arrietakua, jauregi bisitagarria, Gaztañeta almiratearen eta Churruca brigadierraren egoitza izan zena, eta portura oldartzen diren kale zorabiagarriak aurkituko dituzu. Ertzean, hondartza txiki baten eta kaiaren ahoaren ondoan, bere igerileku naturalak aurkituko dituzue, bakarra Gipuzkoako kostaldean.

Mutrikun, Deban eta Zumaian zehar nazioartean ospe handia duen altxorra zabaltzen da: EUSKAL KOSTAREN UNESCO GEOPARKEA [2]. Geoparkeak altxor geologiko paregabea gordetzen du, Flysch izeneko, 13 kilometrotan labar eta hondartzetan barrena Lurraren historiaren 60 milioi urte baino gehiago erakusten dituen haitz-geruzak formatzea.

Bestalde, DEBAk [3] uretako kirolak egiteko egokiak diren hondartzak ditu. SANTA MARIAKO ELIZA, alde historikoaren bihotzean, Monumentu Nazionala eta euskal gotikoaren altxorra ere bada. Inguru honetako mendi asko txakolinezko mahastiek, ardo zuri eta gazte batek, marisko edo arrainen lagun ezin hobeak, tapizatzen dituzte.

GETARIA [4] herri xarmagarria da. Tamaina txikia izan arren, ospe handia du sagu itxurako penintsulagatik, San Salvador eliza gotikoagatik eta parrillan egindako arrainengatik eta seme-alaba zoragarriengatik: Juan Sebastián Elcano, munduari lehen buelta eman zion marinela eta CRISTOBAL BALENTZIAGA jostuna. Bere Museoak aparteko bilduma bat biltzen du bere sorkuntza bikain ugariekin.

ZARAUTZ [5] Euskadiko hondartzarik luzeena eta Kantauri osoko hondartza luzeetako bat izan ditzake: bi kilometro eta erdi. Olaturik baldin badago, milaka surflari ikusiko dituzu zaldi gainean jartzen saiatzen. Euskadin, kirol honen aitzindariak hemen sortu ziren hirurogeiko hamarkadan. PHOTOMUSEUMA bisita interesgarria da.

Zarautz eta Orio artean, AIA [6], Kantauri itsasoari, bere burdinola zaharrei eta PAGOETAKO NATURA-PARKEari begira, ezinbestekoa da. Ez galdu.

ORIOko egun handietako bat [7] Besugo Festaren ospakizuna da uztailen. Beraz, badakizu zer eskatu behar duzun jateko gelditzen bazara. Arraunagatik ezaguna den herri bat da, benetako erlijioa, eta bere arrantzaleengatik, 1901ean Kantauriko azken zetazeo handia harrapatu zutena. Jorge Oteiza eskultorea eta Benito Lertxundi musikaria hemen jaio ziren.

Mutrikutik Oriora 40 kilometro eskasean, arrantza-herriak, surf-giroa eta goi-mailako joskintza-museoa aurkituko dituzu, eta flyscha bezalako apeta geologiko ugari aurkituko

duzu bertan, Lurreko historiaren 60 milioi urte baino gehiago irakur daitezkeelarik. Hobe duzu denbora bat eskaintzea.

17. BAINUEN GUNEA, itsasertzeko hirurogei kilometrotan, Gipuzkoak 17 harea ditu. Olatu, haize, korronte, harea eta paisaia ugari ditu, hondartzan egun batez gozatzeko era askotarikoak. Aukera bat aukeratu edo gehiago.

1. SATURARRAN: Mendebaldeko hondartza eta gure kostaldeko basatienetako bat.
2. ZAZPI HONDARTZA. Mutrikuko flysch beltza osatzen duten kala arroksuen segida. MUTRIKUKO HONDARTZA. Portu ondoan bi igerileku natural ditu, bakarra Gipuzkoako kostaldean.
4. ONDARBELTZ, Debako hirigunetik hurbil, harea ilun eta finekoa da. SANTIAGOKO HONDARTZA. ISO 14001 dauka eta itsas pasealeku batez inguratuta dago.
6. LAPARI HONDARTZA, Deban kokatua, aukera paregabea eskaintzen du Flysch Negro eta inguruko septarea eta fosilak ezagutzeko. SAKONETAKO HONDARTZA. Deba eta Zumaia arteko kala txiki bat.
8. ITZURUN HONDARTZA. Zumaiaiko hondartza ederra, itsaslabarrez eta flyscharen fenomenoaz markoztatuta.
9. SANTIAGOKO HONDARTZA. Hondartza zabala, familiarra eta lasaia Urola ibaiko paduraren eta Zumaiaiko dunen ondoan.
10. GAZTETAPEKO HONDARTZA. Getariako mendebaldean eta Kantauriraino irekita, surfa egiteko egokia da.
11. MALKORBEKO HONDARTZA. Koketa eta bilketa, eta Getariako portuaren ondoan, ezin hobe da igeriketa, piraguismoa eta kandela praktikatzeko.
12. ZARAUTZKO HONDARTZA: Gipuzkoako hondartzarik luzeenak 2500 metro ditu.
13. ANTILLAKO HONDARTZA. Hondartza bat dago Orioko kanpinaren ondoan, 3.500 m² hondar dituen.
14. ONDARRATEKO HONDARTZA. Donostiako hondartzetako zabalena eta jaunena, Kontxako Makilak bereizten du.
15. CONCHAKO HONDARTZA, hondartzetako hondartza, hiriko hondartzarik klasiko eta ospetsuena, 1370 metro harea fin eta dotorekoa.
16. ZURRIOLAKO HONDARTZA, Grosekoa ere deitua, hondartza zabala da, gazte eta surflari girokoa.
17. HONDARRIBIKO HONDARTZA. Gipuzkoako azken hondartza, Bidasoa ibaiaren bokalearen ondoan.

Zarautzen, surfaren Champions-a, Zarautz-en. 2020ko apirilean Zarautz Pro QS1500 ospatuko da, World urf League-rentzat (WSL). Europako surf zirkuituaren proba klasiko hau egiten den bitartean, Zarautzko surfeko munduko hiriburua izango da.

Itsasoak hainbat neurritako olatu iraunkorrak ekartzen ditu Gipuzkoara, amaigabeko serieetan, maila guztietako surflariak zoriontsu egiten dituztenak. Hemen itsasoa ez da gelditzen.

GIPUZKOA OLATUEN LURRA DA, LANKIDEAK, MARINAS KORRIENTAK. Tamaina eta kategoria ezberdineko olatuak gure itsasertzera heltzen dira behin eta berriz, olatu makina handi bat bagenu bezala argazkilari, nobelagile eta surfzaleen eskura. Bildutako entsaladak eta erabateko baretasun egunak alde batera utzita, Kantauri itsasoa gogo biziz adierazten

da hemen, eta mundu osoko surflariengana joateko gogo pizten du. Batzuk itsasoaren aurrez aurre dauden hondartzetako eremurik zorrotzenez hasten dira. Batzuek surferako hondartzarik onenen olatu azkar eta maniobragarriez gozatzen dute: Zurriolakoa, Donostia eta Zarautzekoa. Urteko edozein egunetan, itsasbazterreko piruetak eta norabideak praktikatzen ikus ditzakezu. Eta batzuk itsaso zabaleran irteten dira, Zumaia eta Getaria artean, eta Igeldo mendiaren azpian, hondoko itsas egunetan olatu erraldoiei aurre eginez jolasten dira. Gipuzkoan, olatu handi bat dago bakoitzarentzat.

Gipuzkoan hiru talasoterapia-zentro dituzu, itsasoko ura bere adierazpen terapeutiko guztietan eskaintzen dizutenak, eta Cestonako Hotel-Balneario delakoa, natura-ingurune ederra duena, XIX. mendeko bukaerako eraikin baten xarma eta Belle Epoqueren atmosfera imitatzina. Aukeratu zure gorputza tonifikatu eta burua garbitu nahi duzun lekua.

KUALITATE ERREPARTOAN, DONOSTIAK ZORTE ONA IZAN DU. Hiri bati kostaren ondoan egotea egokitu bazaio, abantaila handia da. Lehen saria. Baina itsasoak eta lurrak konposizio sinesgaitza eta bikaina egiten badute eta badia distiratsu bat marrazten badute, erdian irla txiki bat eta mendi berdez inguratuta, hiru hondartza eta ibai bat marraztuz, eta ur-eremu aski zabal bat non kaleak, plazak eta lorategiak eraiki daitezkeen, hiri-bizitza oso bat, orduan hor dagoen hiria pribilegiatu handia da. Baina harrigarria da Donostia, gainera, erabili duten pertsonen mimatu egin dutela, Urgull mendiaren babesean kokatu ziren lehen arrantzaleek, hareharritzko eraikin eder eta erromantikoen zabalgunen baten diseinatzaileek. 1845ean larruzko arazoetarako itsasoko bainuak hartzera etorri zen Isabel II. erreginaren eskutik, eta Donostia udatea modan jarri zuen. Europako aristokraziaren eraginez, paisaia txertatutako eskultura fantastikoak utzi dizkigute Jorge Oteizak eta Eduardo Chillidak. Michelin izardun sukaldariak, hemen munduko beste inon ez bezala biltzen direnak. Eta hiritar arruntagatik, bere hiriaz harro eta honek eskaintzen dizkien plazer artifizialez: pintxoak, zaporea, jazz jaialdien musika, museoen inspirazioa eta Zinemaldiko filmen emozioa.

Donostia zorioneko hiria da, eta horregatik da zorionekoa hiri hori bisitatzea.

Hemen gastronomia erlijio bat da. Berdin da herri taberna batean edo Michelin Gidaren jatetxe batean sentitzen zarela, edo pintxoak zein miniaturazko mirariak zutik jaten dituzula.

Alde Zaharrera sartu ginen, BRETXAGUNEKO AZOKAN zehar [1]. Bere izena Wellingtongo tropa ingelesak 1813ko setioan hirian sartu ziren tokian kokatuta dagoelako da. Orain merkataritza eta aisialdi gune gisa berrituta, merkatu tradizionala mantentzen du.

Alde Zaharraren barruan, kaleak bizitasuna dute eta oinezkoen joan-etorri etengabea mantentzen dute. Ilunabarrean, tabernak eta jatetxeak jendez betetzen dira. FERMIN KALBETON KALEA [2] egunero gertatzen den sukaldaritzako lurrikararen epizentroa da.

Alde Zaharraren bihotzean KONSTITUZIOAREN PLAZA dago [3], non hiriko jai-gertaera gehienak gertatzen diren. Fatxada koloreztatuek, balkoi bakoitzean margotutako zenbakiekin, zezen-koroa izan zela gogorarazten digute. San Jeronimo kalean zehar, ABUZTUAREN 31. KALERA iritsi ginen [4], 1813ko sute suntsitzailearen ondoren zutik geratu zen bakarra. Bertan, TRINITATEAREN PLAZA ezkututzen da, herri kirolen eta kontzertuen arteko txapelketen lekuko den frontoi eta harmaila batekin.

Abuztuaren 31. Kalearen alde batean, XVI. mendearen hasieran eraikitako SAN VICENTEKO ELIZA [5] eta hiriko zaharrena dena dago. Bestean, SANTA MARIAKO OINARRIA [6]. Tenpluan dagoen Koruko Ama Birjina edo Chillidaren gurutzea ikustera sartu, edo eskaileretan eseri eta Kale Nagusiko ikuspegi ederra ikusteko. Bitxikeria bat: Santa Maria Basilikatik Artzain Onaren Katedralera, atzean lerro zuzenean ikusten dena, kilometro zehatz bat dago.

Handik oso hurbil, mendeetako iragaitzak higatutako eskailera malkartsu batek eramango zaitu KURAEN PASEORA [7], garai batean apaizak paseatzen zireneko begiratoki pribilegiatura, zuhaitzen itzalpean.

Bertatik Aquariumera [8] hurbildu gaitzke, benetako Itsas Jauregi batera, non ehunka itsas espezie miretsi ahal izango dituzun, horien artean marrazoak eta euskal kostaldean ehizatutako azken aurreko balearen eskeletoa.

Urgull mendiaren goialdean, XII. mendean eraikitako Motako Gaztelua aurkituko duzu, hiribilduaren defentsan oinarritzko pieza izan zena. Gailurrean, MONUMENTUA, SAGRADO CORAZÓN [9] izeneko sarrera doanekoa, hiriko hiru hondartzak ikusten diren leku bakarra da. Eskailera batzuetatik jaitsiz, XVI. mendeko domingoko komentu zaharra den SAN TELMO [10] MUSEORaino iritsiko gara, 2011n abangoardiako eraikin batekin zaharberritu eta handitu zena.

La Bretxatik Urgull Mendira bitartean, Donostia lehorretik kontinentera doan uhartea zenean, arrantzale-barriada bat zegoen Urgull mendiaren babespean. Alde Zaharra ez da bariada horren oinordeko zuzena bakarrik, baizik eta hiriaren bizi-gunea da, bere taberna, jatetxe eta elkarte gastronomiko ugariekin.

BOULEVARDEK [1] Parte Zaharra eta harresiak eraitsi ondoren eraiki zen zabalgunea bereizten ditu. Biziz betetako oinezkoen gunea da, dena pasatzen den lekua.

Bulebarrean musika eta UDALETXEAREN QUIOSCO [2] dago, Espainiako eraikinik ederrenetako bat dela esaten duena. Azken hau kasino bezala asmatuta, garaiko festarik onenak ospatzen ziren aretoetan. Bere parean Alderdi Ederreko lorategiak daude, bere tamarindo bereziekin eta karruselarekin.

Boulevard-eko erlojuan, kioskoaren ondoan, bikote, lagun eta koadrilak aipatu izan dira belaunaldiz belaunaldi. Edozein ordutan pasatzen bazara, seguru ikusten dituzula pertsona batzuk erlojuaren oinetan, atzeratuko den norbaiten zain, noizean behin ordua begiratzen.

Bi kaletara GIPUZKOAKO PLAZA [4] dago, XIX. mendearen amaieran Donostian eraiki zen BILBAO PLAZAKO lehen LIBREGINTZA. Paisaia erromantikoaren estiloa du: garai hartako trazadura bihurgunetsua eta lorategi-elementu bereziak.

Gipuzkoa plazatik Churruca eta Getaria kale dotoreak sartu ahal izango dituzu BILBOKO plazara iristeko [5].

Era berean, ibai aldera joan zaitezke MARIA CRISTINA HOTELAk [6] eta VICTORIA EUGENIA ANTZOKIAK osatutako bikote banaezina aurkitzeko. [7] Mata Haritik John Malkovichera arte antzerkiaren fatxada neoklasikoa miretsi dute, eta bere mendeurrena bete berri duen hotelean nagusi den luxu beroa galdu dute.

Hotelaren eta antzokiaren artean, Okendo almirantearen omenez egindako eskultura bat. Donostiako marinel eta militar zaharra, hiriko zaharrena den SANTA CATALINAKo PUENTEArri begira dago.

FRANTZIAKO PASEOA [9] Frantziako bere jauregi dotoreekin harritzen da.

Pasealeku amaieran autobus geltoki berria eta tren geltokia daude. Bere ondoan TABAKALERA [10] dago, Kultura Garaikideko Nazioarteko Zentro berria; bere programazio zabal eta askotarikoak hiriko kultur erreferentzia berri bihurtu du. Markesinaren beste aldean CRISTINA ENEA PARKE ederra dago, hiriko hiri-parkerik handiena.

Beste ertzerantz itzultzeko, MARIA CRISTINA PUENTEAr hartuko dugu, Donostiako ederrenetako bat, BILBOko plazara isurtzen dena. Hemendik PASTOR ONENAREN KATEDRALA [12], Eremita Erromantikoaren bihotza, denda sofistikuak, liburu denda txikiak eta pintxo tabernak ditu.

El San Sebastián romántico transcurre a lo largo del Ensanche Cortázar, proyectado en la segunda mitad del siglo XIX tras el derribo de la muralla que protegía la villa. Las calles, los edificios de arenisca y los hermosos portales, configuran una ciudad ordenada y serena, con un indisimulable toque francés, que invita al placer sensorial y a los muy románticos sentimientos de disipación y aventura.

Hiriko ekialdeko muturrean, MONPAEN PUNTA olatu eta surflarien elkargunea da. Han, urteko egun guztiak geratzen dira, egiten duen denbora egiten du. Olatuak ez dira nekatzen.

Gros auzoa errematatzen duen hondartza inguratzen du ZURRIOLA PASEOAK, Kongresu Jauregi eta KURSAAL Auditoriumera iritsiz. Rafael Moneo arkitektoak, itsasoaren aurrez aurre bi haitzek bezala sortu zuen. Zinemaldira joaten diren zinema izar gehienak arroka nagusiaren iparraldeko zabaldegian argazkiak ateratzen uzten dituzte.

ZURIOLAKO PUENTEAr [4] iparraldeko olatuak hirian sartzen direnean aurkitzen dituzten lehen zubia da. San Sebastianen eta marejatuen arteko betiko gudaren frontean dago. Olatuek pilareen kontra hausten dituzte, azpitik ibaiaren barrura pasatzen dira eta beren farol modernista ederrak zipriztintzen dituzte.

Zurriolako zubia zeharkatu ondoren, Urgull mendia inguratzen duen PASEO BERRIra [5] iritsiko gara, denbora-tarteko abisuetan ixten dena, olatu harrigarriek pasealekua hartzen baitute. Itsasoaren ondoan jarraituz, Jorge Oteizaren VAKIA KONTUZIOA [6] iristen da.

Portuaren amaieran, kasino zaharra eta KLUB NAUTIKOA daude, arrazionalista estiloko lan berezia, kaian atrakatutako itsasontzi baten antzera eraikia. Eseri kairategian. Gozatu itsasoa zure oinetan.

Kontxako hondartzaren erdian, TALASO-SPLEGUNE modernoa dago, garai hartan munduko bainuetxerik garrantzitsuenetako bat izan zena. Kontxa hondartza ondoan, Chillidaren FLEMING [10] HOMENIA ikus daiteke. Paseotik atseden hartzeko eta SANTA CLARAREN ISLA ikusteko leku polita da [11].

Kontxa pasealekutik, MIRAMAR-eko (12) PALACIO-ra sar daiteke, Ana Muñoz erregina da estilo horretakoa, non Maria Cristina erreginak gortearen udako egoitza finkatu zuen. Mendebaldeko sarreratik jaitsiz Antigua auzora iristen da eta horrela deitzen da, hiriko lehen biztanleak bertan bizi izan zirelako.

Atzean utzi dugu Antiguako tunela, itsas motiboekin apaindua eta 2016ko Europako kultur hiriburuaren legatuetako bat. Ondarretako hondartza, bere pasealeku eta lorategiekin, Maria Cristina erreginaren omenez estatua bat hartzen duena, hiriaren sinboloa izango da agian, eta bere txokorik ederrenetakoa. Luis Peña Ganchegui arkitektoaren eta Eduardo Chillida eskultorearen lana da.

Monpasetik Haizearen Orrazira gizakiaren abiadura 6 kilometro ordukoa da. Donostiako itsas pasealeku osoa 6 km-koa da, desnibelik gabe, autorik gabe eta semafororik gurutzatu gabe. Kontua garbi dago

Hiri honetara ideia artistiko berezien korronteak iristen dira, bisitarien mareak, begirada berri eta nutritibo bat dakartenak, eta herritarren energia-olatuak, elkarbizitza adeitasun-patina batekin eta argi abegikor batekin bustitzen dutenak. Eraitza hiri landu, lotu, emankor bat da, Europako hizkuntzarik zaharrena bizi duen hiria. Kultura sortu eta sortzen duen hiri bat.

Zer dago, bada, zinema-jaialdi bakoitzaren, jazz- edo rock-kontzertuaren, argazki-, ilustrazio- eta pintura-erakusketa bakoitzaren atzean? Zer gertatzen da euskararen atzean, Chillidaren, Oteizaren edo Basterretxearen lan bakoitzaren atzetik? Eta zer dago hemen egin diren 18 Michelin izarretako bakoitzaren ondoren?

Donostian kultur adierazpen bakoitzaren identitate propioa eta ezagutza eta errekonozimendu kolektiboaren beharra daude. Baina badira, halaber, hiria eta bertako biztanleak zipriztintzen dituen eta beti, pintxo ezberdin bat asmatu, orfeoi batean abestu edo altzairu moztuzko eskultura fantastikoak sortzera bultzatzen dituen sormen-uhin moduko bat. Bada ideia-itsaso sakon bat Donostia erritmo finko, zikliko eta mareak balira bezala ekartzen duena.

AQUARIUM Aquariuma Europako modernoenetakoa da eta arroaren gainean eraikita dago. 200 itsas espezie baino gehiago ditu eta 360o-ko tunel akriliko batek zeharkatzen duen ozeanario bat dauka. Han zure gainetik igaroko da, eta, zure aldetik, marrazoak, marrazoak eta itsas dortokak. Carlos Blasco de Imaz plaza, 1. T. 943 44 99 www.aquarium.com

Donostiako Kontsulatuaren lonja zaharrean, XVIII. mendeko eraikin batean, kokatuta dagoen MARÍTIMO MUSEOA, euskal itsas historia eta ondarea kontserbatu, aztertu eta hedatzeko lan egiten du museo honek, gai monografikoetan oinarritutako iraupen luzeko aldi baterako erakusketen bitartez. Kaiko pasealekua, 24. T. 943 43 00 51 isamuseoa.eus

Alde Zaharrean kokaturiko SAN TELMO MUSEOA, berrikuntza sakon baten ondoren ireki ditu ateak museoak. XVI. mendeko komentu dominiko zaharra eraberritu da eta abangoardiako eraikin batekin handitu da, Euskal Gizartearen eta Herriarren Museoa bilakatu den gune honek gure historiari eta egungo gizarteari buruzko begirada berritzailea eskaintzen du.

TAKALERA NAZIOARTEKO KULTURA ZENTROA ONDORENEA 2015ean inauguratutako proiektu handinahia da, antzinako tabako-fabrika bihurtu duena Kultura Garaikideko Nazioarteko Zentro batean. Bertan, hainbat kultur erakunde enblematikoren egoitzak biltzen dira, programazio irekia, anitza eta diziplina anitzekoa.

Ospatzea identitatea adierazteko beste modu bat da

Zatoz eta ahaztu ezazu pixka batean, Danborrada, traineruak edo Santo Tomaseko azokarekin, gure jai tradizionalekin, zinemarekin eta musikarekin edo gure jaialdietako antzerkiarekin gozatu edo gozatu Donostiako gaua eta bere aldaera erakargarriak. Hartu egun libreak.

Imajina ezazu hiri oso bat soldadu napoleonikoz edo sukaldariz jantzita eta 24 orduz jarraian danborra jotzen. Eromena iruditzen zaizu? Danborrada da, eta urtarrilaren 20an gertatzen da hemen. Jendeak seriotasun handiz hartzen du, eta, aldi berean, bonba pasatzen dio. Hirian sustraitutako ohitura horietako bat da, beste inon gertatzen ez dena eta nortasun handia ematen diona. Baina ez da bakarra. Kontxako Bandera beste gertaera berezi bat izaten da. Iraileko lehen bi igandeetan hiria Kantauri osoko arrantza-herrietatik datozen traineruen zalez betetzen da eta Urgull mendiko mendatea eta gona kolorez beterik daude. Arraunaren olimpiada da. Herri kiroletako proba guztiak bezala, herri- eta arrantzako langileen arteko lehia zaharrean sortu zen kirola.

Abenduaren 21ean ospatzen den Santo Tomas Feria ikusteko ere egokia da. Bertan, inguruko nekazari eta abeltzainek beren produkturik onenak erakusten dituzte.

Donostiako jai herrikoi asko, folklorikoak zein kirolak, nortasun kolektibo batetik datoz, eta horrek, nolabait, Donostiako musika eta zinema onaren zaletasuna eta gustua azaltzen ditu. Kultur eskaintza aparta dago, noski, Zinemaldia, irailean, Europako zinema ekitaldi garrantzitsuenetako bat, Donostiako jaialdi kosmopolitarik handiena, hiriko kultur hitzordu nagusia. Baina Heineken Jazzaldia ere bikaina da, Nazioarteko Jazz Jaialdia, munduko musikaririk onenek hiri osoan zehar kontzertu ezberdinetan jendea dardaratzea lortzen duena. Eta Musika Hamabostaldia, abuztuan mota eta baldintza guztietako musika sinfonikoaren zaleak liluratu dituen nazioarteko gertakari ospetsua da.

Zinema, antzerki eta musika jaialdietako HIRIAK munduko artistarik onenak eta urtean zehar milaka lagun erakartzen ditu, ikuskizunez gozatuz, plazetan, antzokietan eta hondartzetan. Kultur hitzorduei dagokienez, Donostia benetako jaialdia da.

DONOSTIAKO AGENDA:

Urtarrila Donostia Eguna 20 www.donostiakultura.eus Dock Of The Bay www.dockofthebay.es

Otsailean kaldereroen - Inauteriak www.donostiakultura.eus Patrikako Antzerkia
www.donostia.kultura.eus
Martxoa DFeria www.dferia.com
Apirila Giza Eskubideen Zinemaldia www.cineyderrechoshumanos.com
Maiatza Tango Jaialdia atatango.es
Uztaila Jazzaldi-Festibala www.heinekenjazzaldia.com
Abuztua Musika Hamabostaldia www.quincenamusical.com Aste Nagusia eta Su Artifizialen
Nazioarteko Lehiaketa. Aste honetan, abuztuaren 15ean, www.donostiakultura.eus Glad is
the Day www.donostia.kultura.eus Zaldi-lasterketak: La Copa de Oro saria (abuztuaren
15a).com
Irailen Euskal Jaiak eta Traineretako Estropadak. Lehen hamabostaldia.
www.donostiakultura.eus Zinemaldia - Nazioarteko Zinemaldia
www.sansebastianfestival.com Donostia Festibala www.donostiafestiloa.net Galarreta
pilotalekua: txapelketa indibiduala (Iraila) eta Bikoteen Txapelketa (abendua)
Urria Atletismoa: 15 km www.15kdonostia.com San Sebastián Gastronomika Kongresua
www.sansebastiangastronomia.net Fantasiatzko eta Beldurrezko Zinemaren Astea
www.donostiakultura.eus/terror Itsaspeko zinema zikloa www.zikloa.subatikarealsociedad.com
San Sebastian Moda Festibala gipuzkoademoda.diariovasco.
Azaroa Atletismoa: Behobia-San Sebastián www.behobiak-sansebastian.com Atletismoa:
Maratoia www.gafatletismo.com Literaktum www.literactum.eus
Abenduak 21, Santo Tomas

planes gastronómicos EL PLANETA DE LOS CHEFS

Gipuzkoa 1.909 km²ko jatetxea da. Hemen sukaldaritza kulturaren eta bizitzaren funtsezko zati bat da, jaiotzatik hiletara bitartean mahai baten inguruan ospatzen dena, eta elkarriketak azken aldian jan eta hurrengoan jango dena dira. Jatetxe onetako txartelak opari pertsonal bat bezala uzten dira. Baratze txiki bat daukaten edo goizaldean txalupatxo batean arrantzan ateratzen diren eta opari freskoak ekartzen dituzten lagunek ministro baten garrantzia hartzen dute. Mendira egindako txangoak baserri batean bukatzen dira bazkari batekin.

Eta ez dago herri-jairik fruta eta barazki azokarik gabe edo lehiaketa gastronomikorik barik. Jateko grina sakona da, hunkigarria, beste planeta batekoa. Horrek dena gipuzkoar bihurtzen du chef.

Ospetsu bat, hiru Michelin izar dituen. Edo edozein, bere etxean edo elkarte gastronomikoan, liturgia erritoaren solemnitatearekin sukaldatzen duena. Hemen sukaldaritza tradizio eta berrikuntzazko nahasketa berezi, bizi eta ezagutezina da. Eta hori sakratua da.

MICHELIN KONTZENTRATUTAKO SABOR EGILEAK

AKELARRE Chef: Pedro Subijana P^o Padre Orkolaga, 56 (Igeldo) Donostia/San Sebastián
T: 943 31 12 09 www.akelarre.net

ARZAK Chef: Elena y Juan Mari Arzak Avda. del Alcalde José Elósegui, 273 Donostia/San Sebastián
T. 943 28 55 93 www.arzak.es

MARTÍN BERASATEGUI Chef: Martín Berasategui Loidi kalea, 4. Lasarte-Oria T: 943 36 64 71
www.martinberasategui.com

MUGARITZ Chef: Andoni Luis Aduriz Otxazulueta Baserria / aldura aldea, 20 zk. Errenteria
T: 943 51 83 43 / 943 52 24 55 www.mugaritz.com

ALAMEDA Chefs: Mikel, Kepa y Gorka Txapartegi. Minasoroeta, 1. Hondarribia T: 943 64 27 89 www.restaurantelam.com KOKOTXA Chef: Daniel López Campanario, 11. Donostia/San Sebastián T: 943 42 19 04 www.restaurantekokotxa.com

MIRADOR DE ULIA Chef: Rubén Trincado Pº Uliá, 193. Donostia/San Sebastián Tel.: 943 27 27 07 www.miradordeulia.es

ZUBEROA Chef: Hilario Arbelaitz Camino Araneder, Barrio Iturriotz, s/n. Oiartzun T: 943 49 12 28 www.zuberoa.com

ELKANO Chef: Aitor Arregi Herrerieta, 2. Getaria T: 943 14 00 24 / 649 33 52 74
www.restauranteelkano.com

AMELIA Chef: Paulo Airaud Moraza 1B (entrada por Prim, 34) Donostia/San Sebastián T: 943 84 56 47 www.ameliarestaurant.com

eMe Be GARROTE Chef: Martín Berasategui Igara Bidea, 33, 37 T: 943 22 79 71
www.emeberestaurante.com

GALAKTIKOAK SUKALDEA GIPUZKOAN. Goi sukaldaritzaren sekretuetako bat plateren zapore kontzentratua da. Donostiaren inguruan hainbeste Michelin izar daude kilometro gutxi batzuetan, non sukaldaritzak gastronomia-sormena dirudi, talentu-konfitatu edo murritzua balitz bezala.

25 kilometroko erradioa duen zirkulu batean, hiriburuaren erdigunean, hamar minutuan autoz estal daitekeen zirkulu bat, Michelin 18 izar daude. Estatuan hiru Michelin izar dituzten zortzi jatetxeetatik hiru Donostian daude: Arzak, Akelarre eta Martín Berasategui. Eta beste lau jatetxeek ere badute ezaugarri hori: Mugaritz, bi izarrekin, Kokotxa, Uliako Mirador, Amelia, eta Me Be Garrote eta Zuberoa, batekin. Pixka bat aurrerago, Hondarribian, Zumardia jatetxea dago, Getarian Elkano, bakoitza Michelin izar batekin. Egia esan, Kyoto, Japonia izan ezik, munduan ez dago beste tokirik metro karratuko kontzentrazio handiagoarekin.

PINTXOAK

Pintxotara nola joan • Pintxo frijitua bada, barran eskuragarri egoten da, eta zuzenean hartzen da. • pintxo bero bat bada ere, zerbitzariari eskatzen zaio. "Bizkorrez zoazenean, ohikoa da edari eta pintxoak taberna batetik hartzea eta gero beste taberna batera joatea". • Tabernaren luzerak (pintxoak palilloa badu) ez du prezio-maila adierazten. Zalantzaren aurrean, hobe da zerbitzariari galdetzea. Egileari galdetu.

GIPUZKOAN ONDO JAN DAITEKE RAZIO TXIKITAN ERE. Pintxoak gure gastronomiaz gozatzeko era dibertigarri eta aldakorrek dira. Apurka-apurka, mokaduz mokadu, sukalde ezberdinen sorkuntza onenak proba daitezke.

Nondik datorren dagokionez, pintxoak ogi xerra bati eusten zion janari-zati bat zen, horregatik zuen izena. Gaur egun sinpleak dira, hala nola, Gilda bikaina, Donostiako sorkuntza, gandilla, antxoa eta oliba-bantxo mina, Rita Hayworthen omenaldi gisa sortua. Eta, jakina, oso pintxo sofistikatuak daude, miniaturazko sukaldaritza altuaren adibideak, zapore landuak eta dosi txiki eta gozoetan kontzentratuak.

Nahiz eta pintxoaren kultura (kulturaz ari baikara...) Donostian sortzen den, gaur egun Gipuzkoako txoko gehienetan aurki dezakegu. Horixe da gastronomia-nortasuneko pintxoak duen garrantzia, Gipuzkoako hainbat herritan hainbat lehiaketa egiten baitira.

Gainera, nahiz eta pintxoak tabernatan baino ez erabili, gaur egun jatetxe edo kafetegietan ere aurki ditzakegu plazer txiki horiek. Askotan taberna bakoitzak bere pintxo berezia izaten du.

PARILLA-RA HARAGIA ETA ARRAINA BERE MAXIMO ESPRESIOAN

Hortza txuleta eder batean sartu nahi baduzu, berehala txingarren gainean egina, edota inork ez bezala gozatzen baduzu parrillan besugo solomo goxo batzuk edo txipiroiak, erreboiloak edo rapak jaten, Gipuzkoan plan gastronomiko perfektua dugu zure ahosabaia asetzeko.

Getaria eta Orioko arrantza-herri ederretara hurbildu, adibidez. Lehenengo txingarren usaina izango duzu, eta, bere kale pintoreskoetan sartzen zarenean, harri eta zur utziko dizkizute jatetxeetako sukaldariek zuzenean lonjatik ekarritako arrainik freskoenak eta beren haztegi-tako mariskoak aire zabalean prestatzen dituzten parrillak.

Eta oso kalitate oneko txuleta bat jan nahi baduzu, Tolosan, egur-ikatz txingarretan su baxuan egositako idi-haragi bikainak maiteminduko zaizkizu. Parrillan idi-zintak erretzen aitzindari den herri horretan, bere jatetxeetako batzuk txuleta-tenpluak dira, oso ondo aukeratutako produktuak delikatuki, mimoz eta jatortasunez lantzen dituztenak.

SUKALDE ANZESTRALEKO TEKNIKA BAT

Parrilla oroitzapenean, sukaldaritza tradizioan eta Gipuzkoako imaginario herrikoian dago duela mende askotik. Gipuzkoarrak (peskariak) itsas zabalean denboraldi luzeak pasatzen zirenean eta oraindik sukaldarik ez zegoenean, teknika hori erabiltzen zuten arraina prestatzeko. Gaur egun, txingardun sukaldaritza inoiz baino modanago dago, osasuntsu izateaz gain, jakiei ukitu bakarra ematen dielako.

ZEIN PINTXO JAN BEHAR DUZUN TOKI BAKOITZEAN JAKITEKO TRUKO BAT

Beharbada pintxo eskaintza izugarriak pixka bat zabaldu eta ez dakizu zer jan. Donostian, adibidez, taberna bakoitzean dozenaka taberna eta pintxo daude, baina trikimailu bat dago. Eskatu zerbait edateko eta begira zer hartzen duten parrokitarrek.

TOLOSA Besugo Festa eta Sagardofest 1-2 ekaina Haragi eta Brasako Nazioarteko Topaketa. Maiatzaren 9-10

ORIO Besugo Festa. Uztailako 10-12. ZARAUZ Euskal Herriko Parrilla Txapelketa apirilaren 24-26an

SIDRA

Urteko edozein garaitan, Gipuzkoak banatutako 70 sagardotegietako batzuetan jateko edo afaltzeko esperientzia paregabea izaten da. Sagardoa hemen egiten da mendeetan zehar, eta ohiko praktikaren arabera sagar-zuku irakinetik lortzen da: txotxaren errituala

euskaldunei hurbiltzen zaie sagardo sasoiko sagardoa dastatzeko, girotu baino lehen, baita bakailao tortilla, idi txuleta, intxaurreak, gazta eta membrillozko gozoan oinarritutako menu tipikoak ere. Sagardo-denboraldia urtarilaren erditik apirilaren amaieran hasten da, baina urte osoan zabalik dauden sagardotegiak izaten dira. Sagardoa egiten duten baserrietan bertan egoten dira, sagarrez inguratuta.

Nahiz eta girotizaziodun lokal modernoak egon, sagardotegi askotan zutik jateko ohitura mantentzen da, eta pixka bat berotuta sotoko freskotik babesteko. Mahaikideek zuzenean erabiltzen dituzte kupelak, jangelaren ondoko geletan daudenak; beraz, jendea etengabe joaten da eta giroa oso animatuta dago.

Hernanin eta Astigarragan, Donostiatik hamar kilometrora, 30 sagardotegi baino gehiago daude. Astigarragan Sagardoaren Museoa dago, Sagardoetxea.

Gipuzkoaren barruan, Ezkion, Igartubeiti baserriko XVI. mendeko dolarea martxan jartzen da urriro, duela 500 urte bezala sagardoa egiteko. Lurraldearen barrualde honetan, A1etik sar daitekeen hamar bat sagardotegi baino gehiago daude, eta sagardo esperientziaz ere gozatu ahal izango dugu Sagardoaren Lurraren bihotzean baino modu lasaigoan.

Bestalde, Euskal Sagardoa jatorrizko deitura berriak, kalitate ziurtatua eta bertako sagarrez bakarrik egina, ia 50 sagardotegi ditu.

SIDRAREN KULTURA ALREDETZAILEA

Sagardoaren munduaren inguruan hainbat plan eta proposamen esperientzial sortu dira. Hauek dira urte osoan zehar aurki ditzakezunak: Sagartrekking, Catalas, Bisita Gidatuak eta Maridajes, La Sidra eta El Mar, Sagardo Ibilbideak,... Animatu zaitez sagardo elkarte nagusien eskutik sagardogintzan murgiltzeko: www.sagardoa.eus
www.sagardoarenlurraldea.

Sagardoaren dastaketak sagar saldaren zapore argitsua handitzen duen protokolo bat du, sagardotegi bat esperientzia ahaztezin bihurtzen duena. Txotx!

- Sagardogileak, txotx-en oihuarekin!, barrika berri baten sagardoa probatzeko gonbita egiten du.
- Mahaitik altxatu eta edalontzi hutsarekin hurbiltzen dira. Pertsona bakoitzak, etortzeko ordena errespetatuz, bere edalontzia makurtzen du presiodun zulo txiki batetik ateratzen den sagardoak edalontzian tronpeta jo eta usainak askatzen dituen arte.
- Sagardoaren ñabardura ezberdinak kupelen azpian dastatzen dira eta sentsazioak partekatzen dira besteekin batera. Ondoren, edalontzi hutsarekin mahaira itzultzen da.
- Eragiketa hau behin eta berriro errepikatzen da barrikak dastatu arte.

TXAKOLIA ERROLDIKOA

Orain dela 30 urte txakolina edaritegitzat hartzen zen, azidotzat, interesik gabe. Orain, ordea, munduko mahairik zorrotzenak hartzen dituen freskotasun jarkiezineko ardo zuri sofistikatua da. Iraultza honen arrazoiak kosetxeroek eta Administrazioak batera egindako kalitate eta lantze-ahaleginean aurkitzen dira, 1989an Getariako txakolinari jatorrizko deitura

eman ziotelarik.2007an, izen hori Gipuzkoako lurralde historiko guztietara zabaldu zen, nahiz eta ekoizpenaren % 90 kostaldeko eskualdeetan kokatzen den. Gaur egun, frutatutako ardoa da, ahosabai orekatua, usain garbiak eta adierazkorrak ditu, edozein sarrera egiteko egokia, antxoak gaziguneetara, adibidez, edo olio egindako hegaluzea.Ondribi Zuri bertako mahats zuria da txakolina egiteko erabiltzen den barietate nagusia.Hazbeteko distantziara erabiltzen da, apurtuz eta bere elaborazio-usainak askatuz.

Getariako Txakolin D.O.aren kostaldeko ibilbidea autoz egin daiteke ibilbide zoragarri baten bidez, Zarautz, Getaria eta Aiako 400 hektareako mahasti eta upeltegien paisaia ederraz gozatuz. Gipuzkoan Txakoliari (Villabonan, Alkiza, Olaberria, Oñati...) ere gero eta hektarea gehiago eskaini zaizkio.

Getariako GIPUZKOAKO ALDIZKARI NAGUSIAREN bidez, bisita daitezkeen upategi guztien informazioa izango duzu www.getariakotxakolina.com Aldamar parkea, Getaria. T: 943 14 03 83

MERKATU, FERIA ETA GASTRONOMIKO JAIAREN LEHEN MATERIA

Asteazkenetan Ordizian eta larunbatetan Tolosan.

Gipuzkoako produktu autoktonoen erakusleihorik onena dira. Ordiziako asteazkenetako azokan (2018an 750 urte bete zituen), gainerako lurralderako erreferentzia diren prezioak ezartzen dira, eta beste hitzordu derrigorrezkoa larunbatean Tolosako merkatua da.

Produktu freskoa eta TOLOSA sasoikoa eskaintzen ditugu. Euskal Herriko sukaldaritza aitortua Gonzalo, gure itsasotik eta baratzeetatik datorren 0 kilometroko produktuan oinarritzen da. Urte osoan zehar, asteroko merkatuak antolatzen ditugu hori estimatzeko, eta merezi duen mimoarekin prestatzen dugu. Eta noizean behin, jai on bat antolatzen diogu.

Gipuzkoako agenda gastronomikoa bertako eta denboraldiko produktuak festako eta gure sukaldeetako errege mailara igozten dituzten ekitaldi eta azokaz betea dago. Itsasoak eta baratzeak kalitate handiko elikagaiak ekoizten dituzte kontsumitzaileengana biltzen diren unean, eta une horretan bakarrik. Babarrunak, eztiak, bisigoak, Idiazabal gaztak, Errezil sagarrak, txakolina, sagardoa, tomateak, onddoak edo antxoak... Produktu bakoitzak bere eguna eta festa ditu.

Azoka bereziak ere garrantzitsuak dira, hala nola, Santo Tomas Feria, abenduaren amaieran Donostian. Eta Ordiziako Euskal Jaiak, irailean, bere Oveja Gazta Lehiaketa ospetsuarekin, estatu osoko gastronomoak biltzen dituen eta enkante batekin amaitzen dena, non gazta irabazlea (gazta erdi enkantean jartzen baita) 13.000 euro baino gehiago izan diren.

Eta, jakina, merkatu tradizionalak daude, Gipuzkoako baserrietako nekazaritza eta abeltzaintza ekoizleak biltzen dituztenak, giro oso animatu eta koloretsuan.

ENO-GASTRONOMIA AGENDA

URTARRILA:

• Urteberriko Azoka (1). • Txotx HERNANIren irekiera (13) ASTIGARRAGA (15) • Txanoli GETARIA Eguna (17) Egilearen Eguna ZARAUTZ (26)

MARTXOA:

• ZEGAMA Erlezainaren eguna (15)

APIRILA:

• MUTRIKUren Eguna (4) • AIA Txakolinaren Eguna (14) Euskal Herriko Parrila Txapelketa (8-13): • ZARAUZ ORDIZIaren eguna (15) Tomas Zuria Ardoaren Azoka (4). •

HONDARRIBIA produktu lokalaren astea (16-21)

MAIATZA:

• GETARIAKO Eguna (5) • Euskal Gaztaren Azoka IDIAZABAL (2-3) • Haragi.Carne eta Brasako Nazioarteko Topaketa. TOLOSA (9-10) • Guiseko Eguna ASTIGARRAGAGA (14 - 17) ISUberri eguna HERNENI (16) Hautatutako • San Isidro ANTZUOLAREN FERIA (20)IRUUN Sydraren Eguna (12) USURBIL (24) OIARTZUN (30) ERRETERIA

EKAINA:

• ESKORIATZA nekazal eta artisautza azoka (1. asteburua) • Besugo Festa eta Sagardofest TOLOSA (1 eta 2) San Juan TOLOSA Azoka (24)

UZTAILA:

• ELGETA abeltzaintza eta nekazaritza azoka (2) • Besugoaren Festa ORIO (10-12) • Tokiko produktuen azoka eta AZPEITIAKO Sagardo Lehiaketa (25) ISTIGARRAGA (26)Data:

ZARAUZ (27) ZEZ (13, Euskal Jaiak) PASAI ANCHO (1. asteburua) IZAI DONIBANE •

Baserriaren Eguna eta IRUN nekazaritza-azoka (1) erromatar gastronomia-jarduerak (Dies Oissonis) IRUN

ABUZTUA:

• ZARAUTZ Txakolinaren Eguna (27) • ELGOIBAR Sagardoaren Lehiaketa (28, San Bartolome festa) • Herri Giroa Azoka Alde Zaharrean HONDARRIBIA

IRAILA:

• AZPEITIA herriaren FERIA • Artzainaren Eguna. LEGAZPI Gazta eta Ardi-otso Lehiaketa (2)

• Euskal Jaiak (Euskal festak) Egun handia: 9 ORDEZIA • Baserri Eguna Nekazaritza eta Abeltzaintzaren Eguna (11) • Sagarraren Eguna (13) HERNANI (13), • San Martin

BERGARAREN Azoka (16) IBARRA TXAKO TXAPELAREN EGUNA (16-VILLABONA (16). • IBARRAREN Piparraren Festa (17)

URRIA:

• San Sebastián Gastronika DONOSTIA (4-7) • Sagardoaren Eguna EIBAR (larunbata) •

Euskal Herriko Pintxo Txapelketa DONOSTIA. • Sagarraren eta sagardoaren Eguna ARRASATE (17)Data: • IDIAZABAL Euskal Herriaren Gazta Txapelketa (18)

ENO-GASTRONÓMIKA • LECHIOZ OÑATI (7). • Tolosa Goxuua TOLOSA (26) Igual Bacalao HERNANIren Astea (5-18)

AZAROA:

• DEBAREN FERIA (1) • BIZKAITZAREN EGUNA (14) ZUMARRAGA. (1. igandea) • BEASAIN Morillaren Azoka (7) MUTILOA txerri azoka (8. • San Martinen Azoka ZGAMA (14), •

Gaztañerre azoka SORALUZE (14). • Tripontziak DEBABARRENA • Reineta GABIRIA (15) • Indaba ARRASATEREN Jaia (14) TOLOSA (16-18) Egilearen Eguna USURBIL (29)Ibilkunde mikologikoak San Andres Azoka (30) EIBAR: Toldotxo ZARAUTZ

ABENDUA:

• Santa Luzia Azoka ZUMARRAGA eta URRETXU (13) • Santo Tomas DONOSTIAko Azoka, AZPEITIA, IRUN, HONDARRIBIA (21), ARRASATE MONDRAGON (22) TOLOSAko Gabonetako Azoka berezia (21) • ZESTOA Gazta eta sagardo lehiaketa (26) ISARTEKO JAIA Berezia(30) • hardwareaGabon Zahar Kennedy (Feria Gastronomikoa eta abeltzaintza)

ELGOIBAR (31) • Debagoiena Gastronomika (martxo, maiatza, urria eta azaroa, DEBAGOENA

GASTRONOMIKO MUSEOEN POKERRA

SIDRA, MIEL, QUESO ETA PAN Urola Garaia eskualdean Gastronomiarekin lotutako Museoen eskaintza zabala dugu. Ezkion Igartubeiti dago, XVI. mendeko baserri-lagar bat, non sagardoaz gozatu ahal izango dugun. OAikur, Urretxuko Aejen Museoa. Legazpin Artzaintzaren eta Gaztaren Ekomuseoa aurkituko dugu Erreizabal baserrian, eta Igaralde baserrian ogia egiteko aukera eskaintzen dute.www.igartubeitibaserria.eus
www.aikur.com
www.lenbur.com

SAKARDOETXEA ASTIGARRAGAn kokatua dago, LASIAS Sagardoaren Etxea Begoña sagarrari eta bere saldari omenaldia da. Erakustoki bat, sagar barietate handia duen sagarra eta sagardoa dastatzeko eta dastatzeko gun bat ditu.sagardoetxea.eus

D'ELIKATUZ:

Elikadura, Nutrizio eta Gastronomia Zentro honetan, ORDIZIAn kokatuta, baratzeko kalitateko produktuei buruz dena jakin dezake, baita elikaduraren balioei eta elikadurari buruzko alderdi orokorrei buruz ere. delikatuz.com

IDIAZABAL GAZTAREN INTERPRETAZIO ZENTROA:

Gazta ospetsu honen jatorrizko izenaren sekretu guztiak ezagutu ahal izango dituzu hemen. IDIAZABALen kokatuta, gaztak dastatzen ikasteko ikastaro bat dago, bere usaina, kolorea eta zaporea kontuan hartuta.
www.idiazabalturismo.com

LEINTZ-GATZAGAKO GATZA MUSEOA Gatza ekoizteko mendeetan erabilitako instalazioak erakusten ditu, herriari izena eman zion jarduera bat (gatzaga: gatzagak)
www.gatzmuseoa.com

TXOKOLATEIXIA OÑAtin dagoen TXOKOLATEAREN INTERPRETAZIO ZENTROA, Orbea txokolateriaren antzinako egoitzan, herriko txokolategintza tradizio aberatsa erakusten du.
www.oñatiturismo.eus

Tradiziozkoa eta abangoardista dena, nortasuna eta garaikidea, folklorikoa eta bere garaira aurreratutakoa. Arte, sorkuntza eta pentsamendu adierazpen guztiak, gure naturatik aurrera egiteko eta arintzeko aukera eman digutenak. Elkartzen gaituen guztia, pozten gaituena eta atsegin ematen diguna. Ikasitako guztia ahazten zaigunean oroimenean geratzen zaigun guztia. Sortze eta birsortze horiek guztiak kultura dira. Eta guztiak daude bilduta hemen, Gipuzkoan.

Gauza bera esatera datozen kultura-adierazpen ezberdinak: elkar aurkitzea da garrantzitsuena. Erakusketak, eskulturak, musikak eta dantzak, guztion gozamenerako gutxi batzuen esfortzu sortzailearen emaitza direnak. Sedimentu emankorra, partekatu nahi den aberastasun berezia.

CHILIDA LEKU "Egun batean utopia bat amets egin nuen: nire eskulturak eta jendea basoan zehar bezala beraien artean atseden hartzeko leku bat aurkitzea" Eduardo Chillida eskultore donostiarraren aitoren hau, artista garaikide unibertsalenetako bat, Zabalagako (Hernani) finkan eta baserrian egia bihurtu zen, eta baso sorgindua, non burdin, harri, alabastro, zuhaitz eta ikuslea harmonia ezin hobean elkarrekin bizi diren. 2019an berrargitaratzeak eskulturaren eta naturaren arteko lotura hori agerian utzi du.

Beste obra bat izango balitz bezala, Eduardo Chillidaren ondarea gordetzen duen museoa prozesu luze, hausnartu eta grinatsu baten emaitza izan zen. Ia hogei urtez, artista Zabalaga baserria inguratzen duten ingurune berdeetara joan zen (Hernanin, Donostiako erdigunetik hamar kilometrora), bere hitzetan, nire eskulturak atsedenean jartzeko eta jendea basoan barrena ibiltzeko leku bat planifikatzera.

Pagoz, magnolez eta haritzaz zipriztinduta, XVI. mendeko baserri hau finkatzen duten lurrek tamaina ezberdinetako berrogeita hamar eskultura hartzen dituzte, fantasiaren eta errealitatearen artean ibiltzen den espazio bat osatuz. Obrak ukitu daitezke eta Donostiako artistak proposaturiko argi- eta aire-jokoetan parte hartzeko gonbidapena dira. Eskulturak ez daude ordena kronologikoan antolatuta eta ibilbide bakar bat ere ez dago; Chillida Lekuren multzoa espazio difano handi bat da, ia hamaika hektareako lur-eremuetan sakabanatutako eskultura monumentalen artean agertzen dena.

ZABALAGA, EL CASERIO-HOGAR LINEMA OBRARAKO Zabalaga baserria, 1543 urtean eraikia eta eskultorearen jarraibideei jarraituz guztiz zaharberritua, Chillida Lekuren bihotza da eskultoreak bere obra eta sormen-prozesurik pertsonalenak erakusteko gorde zuena. Formatu txiki eta ertaineko obrak daude bertan, alabastro, terrakota, igeltsu, egur, altzairu eta paperez eginak.

Urte batzuk itxita egon ondoren, 2019an Chillida Lekuk ateak ireki zituzten publikoari oro har. Programazioan Eduardo Chillidaren lan iraunkorrak Donostiako eskultoreari nazioarteko eskultore handien aldi baterako erakusketak eskaintzen ditu. www.museochillidaleku.com Bo Jauregui No 66 Hernani info@museochillidaleku.com reservas@museochillidaleku.com T: 943 335 963

Chillida, Eduardo Chillida (Donostia, 1924-2002) Gipuzkoa modelatu zuen artistak, zuhaitz bat bezala definitzen zuen bere burua, nire jaioterrian landaturiko sustraiekin eta gainerako mundu guztiari zabaldutako besoekin. Bere obra, bere inguruan sakon errotua eta bere inguruabarrei lotua, leial mantendu zen printzipio horrekin eta azkenean ondare unibertsala osatu du. Bere eskulturek ez dute gure bizi-espazioaren zati bat bakarrik osatzen, baita gure oroimen sentimental eta kolektiboarena ere, horregatik obra gehienak Gipuzkoako lurralde eta lekuetara itzultzen dira. Bere burdinek tradizio ferrotarra eta siderurgikoa gogoratzen dute; bere ERRALRASEXAK (lurrak) ama lurra gurtzen du, lurralde horretan hain errotuta dagoen lurra, eta Donostiako Haizearen Orraziak arte eta natura batzeko konpromisoa erakusten dute. Chillida Lekun gertatzen den bezala.

EDUARDO CHILLIDA Gipuzkoa PASUA jarraitzen badugu, Eduardo Chillidaren jarduera sortzaile biziaren mende erdiko fruituak ezagutzeko abiapuntu egokia da. Hona hemen ondare horren aukeraketa labur bat:

Haizearen Orrazia, ziur aski bere obrarik ezagunena dena, Donostiako ikono ezagunenetakoa bihurtu da. Luis Peña Ganchegui arkitektoak diseinatutako plaza inguratzen du eta itsasora agertzen diren burdinezko hiru eskulturen multzoari sarrera egiten dio. Chillidarentzat, Haize Airearen Peinearen edertasuna ingurunearen, itsasoaren eta eskulturaren batuketa zen, elkarrekin irudi perfektua sortzen dutelarik.

Oñatiko Arantzazuko Santutegiko ateak ere diseinatu zituen Chillidak. Gipuzkoako erreferentzia espiritualetako bat da tenplu hau, eta euskal arte garaikidearen obra adierazgarrienetako batzuk batzen dituen lekua.

Chillida Lantoki Legazpin dago, eta museoan birmoldatutako paperontzi zahar bat da, artistak burdinari estuki lotutako herri horrekin izan zuen harremana erakusten duena. Bere lan monumental ezagunenetako batzuk egin zituen bertan. Artistaren tailerra elementu originalekin birsortzen da eta, azkenik, lantegira eta fabrikako forja handira ematen du.

ALBAOLA EUSKAL ITSAS FAKTORIA

BALLENERNOAREN KONSTRUKZIOA SAN JUAN

Pasai San Pedron dago ontziola-museo hau, Pasaiako badiaren sarreran eta Ulia eta Jaizkibel mendien babesean. Lehen aldiz eraiki zen historia eta ikusleen begien aurrean XVI. mendeko baleontzi baten erreplika erreal bat: XVIgarren mendean Pasaian eraiki eta 1565ean Red Bay, Labrador-Terranova (Kanada) kostaldean hondoratua. San Joan Euskal Herriatik Amerikara doazen lehenengo merkataritza transozeanikoen adibide bat da eta garai hartako euskal itsas industriaren distira eta nagusitasunaren islarik onena da.

1978an, Parcs Kanadako gobernu-agentzia kanadiarraren hogeita hamar urte baino gehiago aztertu ondoren, San Joan ontzia ikertu onena bihurtu zen XVI. mendeko itsasontzian eta, ondorioz, UNESCOren Subakuako Kultura Ondarearen sinbolo aukeratu zuten. Ikerketa-lan honetan oinarrituta, 2013an hasi zen San Juan itsasontzia eraikitzeko proiektua Pasaiako Albaola Euskal Itsas Faktorian.

BISITA Albaola museoa nazioarteko erreferentziazko lekua da gaur egun itsas kultura eta ondarea maite dituzten guztientzat. Bisitariak ibilbide bat egin ahal izango du hiru gune nagusirekin: Erakusketa iraunkorra, baleontzi gaietan oinarritua eta XVI. mendean zehar euskal itsas jardueran oinarritua, euskaldunek itsasoarekin duten harreman aberatsa eta zabala hobeto ulertzen eta kokatzen laguntzen duena. Aroztegi tailerra, non bisitariak erriberako arotzen lanaren lekuko izateko aukera paregabea izango duen. Garai hartako teknika eta tresnen bidez, baleontziaren piezak jendaurrean lantzen dituzte. Azkenik, San Juan baleazalearen zurezko estalpe handia, 28 metrotik gorako eslorarekin.

Pasaia itsasoaren sinonimoa da, portuarena. Euskaldunontzat Ternuarako (Kanada) ate nagusia izan zen. 2020ko maiatzaren 28tik ekainaren 1era bitartean Pasaiako Nazioarteko Itsas Jaialdiaren 2. edizioa izango da, Europa osoko itsasontzi tradizionalentzako elkargune izango dena.

LUREZ nola iritsi: AP8 autobidean 5 Pasai San Pedro Bus E9 irteera hartu (15 minuturo)
DONOSTIA (Okendo, Maria Cristina Hotelaren parean)-SAN PEDRO ere iritsi zaitezke Ulia

mendia zeharkatzen duen itsasertzeko bidezidor ikusgarritik, eta Museo-Astileroaren aurretik igaro (02:15)

ITSASOZ Ç: Euskal Herriko museo bakarra da, zuzenean itsasontzian sar daitekeena. Horretarako, zerbitzu bat dago Trintxerpeko kaitik Albaolaraino, aldeztu aurretik erreserba eginda funtzionatzen duena (turismopasaia.com / 630 448 813).

www.albaola.com Ondartxo Pasealekua, 1 Pasai San Pedro T: 943 39 24 26

ALTA COSTURA EN GETARIA MUSEO CRISTÓBAL BALENCIAGA

XX. mendeko jostun nabarmen eta eragin handikotzat jotzen da. Cristobal Balenciaga Museoaren programazioaren helburua modaren eta diseinuaren historian duen garrantzia eta haren ondarea indarrean dagoela ezagutaraztea da, hain zuzen ere.

Balenciaga, arrantzale eta jostunaren semea. 1895ean Getarian jaioa, Balenciagak amaren joskintza ikasi zuen. 1917an ireki zuen bere lehen tailerra, eta ospe handia lortu zuen, baina laster Parisera erbesteratu behar izan zuen Gerra Zibila piztu ondoren. 1937an, bere lehenengo bilduma aurkeztu zuen eta arrakasta ikaragarria izan zen. 1968an Espainiara itzuli zen, 1972an bertan hil baitzen.

TAILERRAK ETA BISITA PERTSONALIZATUAK. Museoak doako bisita gidatuak eskaintzen ditu, ordubetekoak, asteburuetan eta jaiegunetan. Uztailan eta abuztuan bisita gidatuak egunero antolatzen dira.

Cristóbal Balenciaga jeinua izan zela inork ez du zalantzarik. Modistak ospetsuenek diotenez, modaren historian izan duen eragin nabarmena da hori. Balenciagak emakumezko jantziei ekarpen garrantzitsuak ekarri zituen, hala nola, takoi baxuari, gona belarriaren azpitik eta hiru laurdeneko mahukari, baina batez ere emakumearentzako silueta berri bat sartu zuen. Bere sorkuntzak, erosotasunean, lerroen garbitasunean, tradizioaren interpretazioan eta bolumenen garapenean oinarrituak, moda markatu zuten 68ko 40. eta maiatzera arte, Goi Ohiturak prêt-à-porter-en alde pisua galtzen hasi zenean.

Cristobal Balenciaga Museoa bere obraren zabalkundeaz arduratzen da: dotoreziak, sofistikazioak eta iragan mendeko Goi-Kosturako jostunetako baten irudimen sortzaileak. Itsasoaren aurreko muino baten gainean dago museoa, eta XX. mendearen erdialdeko udako arkitektura eta paisaia sartzen den eraikin modernoko eraikin zabala uztartzen ditu.

Bilduma propioaren funts zabalak aurkeztearekin batera, XX. mendeko janzkeraren hainbat alderdi jorratzen dituzten aldi baterako erakusketak aurkezten dira.

Modako maisuen maisua da Balenciaga, hitzaren benetako zentzuan. Berak bakarrik moztu ditu ehunak, muntatu eta eskuz josten ditu. Gainerakoak moda-diseinatzaile hutsak dira. (Coco Chanel)

Joskintza altua Balenciaga zuzendari duen orkestra bat bezalakoa da. Gainerako jostunak berak emandako argibideak jarraitzen dituzten musikariak gara. (Christian Dior)

Nire erlijioa zen, Balenciaga (Hubert de Givenchy).

Kontuan izanik bi denboraldi diseinatu dituzula besteen aurretik, modaren historia Balenciagaren bilduma berri bakoitzarekin hasten da.(Carmel Snow, editora de 'Harper's Bazaar' EEUU, 1955)

www.cristobalbalenciagamuseoa.com Aldamar parkea, 6 - Getaria T: 943 00 88 40

GIPUZKOAKO MUSEOAK ONDOREN PRESTAKUNTZAK Ikasteko eta dibertitzeko.Pentsatzeko eta sentitzeko, eta elkar aurkitzeko.Gipuzkoak museoek eskaintza zabala du, bere bertsio guztietan bere memoria eta adierazpen era guztietan ezagutzeko aukera eskaintzen duena.

TOPIC El Topic, Tolosako Txotxongiloen Nazioarteko Zentroa, Europako txotxongiloen arterako gune integral bakarra da. Museo berezia da, desberdina. Alde batetik, txotxongiloentzako benetako babeslekua da: mundu osoko txotxongilo-ondarearen kontserbazioa da bere interes nagusia, milaka urteko artea, hainbat garaitako artistek sortu eta hainbat teknika zorrotzek manipulatu dutena. Eta, bestetik, museo modernoak da biltegi-ideiarekin hautsi eta erakusketa bizia bihurtzen dena, irudimenezko eta ilusiozko unibertso bat, non haurrek jolasten eta gurasoak jolasten dituzte.

OIASO MUSEOA Museo honek Irunen aurkitutako erromatar garaiko aztarnak biltzen ditu, Oiaso antzinakoa, Gipuzkoako gertaera arkeologiko garrantzitsuenetako bat. Kokapen horren dinamismoa portu oso aktibo batek bultzatu zuen gure garaiko 70. eta 200. urteen artean eta Aiako Harriako zilar eta kobre meatzeen ustategiek bultzatuta.

Eskoleta, 1 IRUN T. 943 63 93 53 www.oiaso.com Irugurtzeetako Hornos historikogunera bisita

ZUMALAKARREGI MUSEOA Gipuzkoako bihotzean, museo hau ezinbestekoa da XIX. mendeko Euskal Herria ezagutzeko,Gerra Karlisten kausak, funtsezko gakoak eta ondorioak azpimarratuz.

– Muxika Egurastokia 6 ORMAIZTEGI T. 34 943 88 99 00 www.zumalakarregimuseoa.eus

Ataunen kokaturiko BARANDIARAN MUSEOA Joxemiel Barandiaranen bizitza eta obra ezagutzeko aukera ematen du,euskal folkloreari eta etnografiari buruzko ikerketa ezagunen egilea eta antropologoa.

– Molino Larruntza Bº San Gregorio ATAUN T. +34 943 18 03 35
www.parketxesarea.org/barandiaran www.ataunturismoa.net

Elgetako eta Eibarko Oroimen Historikoaren Interpretazio Zentroak funtsezkoak dira Gerra Zibilak Euskadin (1936 1939) izan zituen ondorio izugarriak ulertzeko. Elgetaren Zentroak garai hartako gudu, arma eta egunkarien bertsioak ditu. Eta 5 kilometroko ibilbide gidatua,

lubaki, babesleku eta beste enklabe batzuetan zehar, Intxortetako batailatik berreskuratuak, Gipuzkoan Errepublikarako eta Eusko Jaurilaritza Bilborantz zihoan armada frankistaren aurrean.

FERROCARRILAREN MUSEOA Azpeitian ezagutzen du Euskadiko trenbideen historia. Denboraren poderioz, tren-bilduma ikusgarria du, eta lurren-trena batek ateoian daraman ehungarren mendeko egurrezko tren batean bidaiatzen du: joan-etorri zoragarria, Urola ibaiaren ondoan, Lasako geltoki zaharrera.

Julian Elortza Hiribidea, 8 AZPEITIA T. +34 943 15 06 77 www.bemfundazioa.org

EUSKAL HERROAREN FERRERIA DE MIRANDOLA ETA MUSEOA: Burdinola zahar bat martxan jartzea argi eta soinuzko ikuskizun bihurtu zen Legazpin, mailu erraldoi baten suzko eta zaratazko ikuskizuna. Eta ondoan, Euskadiko burdinaren tradizioa ulertzeko museo bat

Pasaia, EUSKAL HERRIKO ITSAS ONDAREAREN KAPITALA, Europako lehen mailako ontzi-oinarri estrategikoa izan da beti. Ameriketara abiatu ziren ontzi asko hemen eraiki ziren. Arrantza tradizioa herri ikusgarri honek bere tradizioari eta itsas historiari omenaldia egiten die, eta Pasaia Itsasoko Jaialdiak (Europako itsas kulturen topagunea) bere badia ikusgarrian biltzen ditu. Bi urteko lehiaketak maiatzaren 28tik 2020ko ekainaren 1era bitartean ospatuko du bere edizioa.

Jaialdi hau Euskal Herriko gertaera garrantzitsuenetakoa da, kontinenteko hainbat puntutako ehunka itsasontzi historiko eta tradizionalak biltzen baititu. Jaialdi honetan Pasaia badia inguratzen duten arrantza auzoek programazio kosmopolita eskaintzen diete bisitariei, kultura, gastronomia eta musika jarduerak beteak. Hainbat itsasontzi tradizional ikusleentzat bisitagarriak izango dira, horien artean SHTANDART-ak, XVIII. mendeko 34,5 m-ko errusiar fragata baten erreplika; OOSTERCHOLDE, Holandako hiru mastako goleta bat, 50 m. de eslo eta 1918an eraikia; eta MARIA, frantziar goleta eta 45 m-ko baino gehiago.

PASAIJA Maiatzaren 28tik 2020ko ekainaren 1era www.pasaiafestival.com

Jaun-andreok, ikusle estimatuok, prestatu zaitezte kirol erakustaldiak, herri alardeak eta musika, zinema eta antzerki jaialdi apartak ikusteko.

Zinemari dagokionez, beste zinemaldi batzuek mundu osoko zinemagile onenak erakartzen dituzte beren generoan, baita pantaila erraldoiko ehunka zale eta zazpigarren artearen emozioak ere: Fantasiarazko eta Beldurrezko Zinemaren Astea, Dock of the Bay, Bidasoako Arkeologia Zinema Jaialdia... Bizitza osoa zinema da, eta ametsak dira.

GASTRONOMIAREN JAIA Getarian, Idiazabal Gaztaren Eguna, Tolosako Charcuteria eta Carne Topaketa eta Babarrunaren Festa, Mutrikuko Verdel eguna, Orion eta Tolosan egindako Besugoaren Jaia, Zegamako Erlezainen Eguna edo Euskal Herriko Parilla Txapelketa Zarautzen egindako festak dira. Eta, jakina, txotxaren erritual! Urtarrilean sagardoaren denboraldia zabaltzea jai bihurtzen da Hernanin eta Astigarragan, eta Sagardo Egunak (Zagardo Egunakbeitia) urte osoan zehar Gipuzkoako hainbat herritan banatzen dira.

Uztailan, nazioarteko jazz onenaren erritmoan mugitzen da Donostia. James Brown, Liza Minelli edo BB King bezalako musika handiak hiriko hondartza, antzoki, plaza eta

auditorioetara hurbildu dira Donostiako Jazz Jaialdian. Baina badira beste jaialdi asko, eta estilo guztietakoak. Hondarribia Blues Festival-ek bezala, nazioarteko banda handiak kostaldeko herri ederrean dagoen blues nazionalaren onenarekin bat egiten duen bezala. Musika Sakratuaren Zikloa Hondarribiako Aste Santuan, Luis Mariano Kantu liriko Jaialdian, uztailan, Irunen, Bidasoa Folken abuztuan, Hondarribian eta Hendaian edo Irun Rock Festivalen.

Errenteriako Musikastea, euskal konpositoreen lanak zabaltzeko musika astea.

Donostiako Musika Hamabostaldia, abuztuan eta irailean nazioarteko orkestra sinfoniko eta bakarlari handiak hartzen dituen musika klasikoaren jaia. Edo Tolosako Koralen lehiaketa, Gipuzkoako hiriburu ohia koruaren munduko hiriburu bihurtzen duena.

DesMADRE A LA GIPUZKOANA Tolosako Inauteriak Euskal Herriko ospetsu, jendetsu eta mediatikoenak dira. 6 egun irauten dute eta era guztietako jarduerak biltzen dituzte, hala nola karrozak, txarangak eta danborradak. Eibar, Oiartzun eta Donostiako inauteriak ere oso dibertigarriak dira.

HERRI KIROLA Gipuzkoako herri askotan, baita iraileko Euskal Jaietan ere, herri kiroleko jaialdiak ospatzen dira, Herri Kirolak. Kirol modalitate bereziak dira, landa-lanak, enborrak moztea, fardelak jaurtitzea edo harriak arrastatzea, besteak beste.

Traineruen estropadak Irailaren lehen bi igandetan, Donostia Kantauri osoko arrantza-herrietatik datozen traineruen zalez betetzen da. Kontxako bandera da, arraunaren olinpiadak. Udan zehar, Gipuzkoako kostaldeko herri guztiek beren estropada ospatzen dute.

EUSKAL JAIK Irailean Euskal Jaiak Donostiara, Zarautzera, Ordiziara eta beste herri batzuetara heltzen dira. Herri kirolen eta euskal kulturaren inguruan herri partaidetza handia duten dantza tradizionalen egitarau zabala. Artzai Eguna ere oso interesgarria da, Artzainaren Eguna, artzaintzaren munduari omenaldi eta esker ona emateko jaia, Ordizia eta Legazpi bezalako lekuetan iraileko hilabetero ospatzen dena eta milaka lagun biltzen dituen.

DONOSTIA / SAN SEBASTIÁN 31 abuztua-9 iraila. E L ZO Euskal Jaiak 12-14 ekaina
ORDIZIA 7-13 iraila Día grande: 9 IRUN Euskal Jira 3 abuztua ZARAUTZ 1-9 iraila
HONDARRIBIA Herri Giroa 4 abuztua

ASTE SANTUA Aste Santuko jaia debozior eta intentsitatez bizi da Gipuzkoako herri batzuetan, hala nola Hondarribian, Azkoitian eta Seguran. Pasai Donibanen jaiaren beste ikuspegi bat eskaintzen da, kale estu eta bakarra zeharkatzen duen prozesioa, eta zamaketariekin batera, prozesio-urratsak arkuen azpian eraman ahal izateko.

Irungo eta Hondarribiko Alardeak PARTE HARTZEKO ALARDESEK ehunka parte-hartzaile biltzen dituzte herriko miliziako soldadu gisa desfilatzen dituztenak, eta arma eta jendearen aldizkaria pasatzen dute, XIX. mendera arte lege zaharren arabera egin ohi zen bezala. Tolosako San Joanen Alanda ere ikusgarria da, eskopeteroen konpainien desfilearekin ekainaren 24ko patronalean, Antzuolako Moroaren Alamenaren bezala, fusil eta kanoizko

fogeo-salmentarekin, koru batek kantatutako bertsoekin, hitzaldi batekin eta eszentazio batekin.

Abenduaren 21ean, eguberriak baino lehen, Santo Tomas eguna iristen da Donostiara eta Azpeitiara eta Arrasatera (abenduak 22). Bertan, nekazari eta abeltzainek beren produkturik onenak erakutsi eta txorizoarekin taloa eskaintzen diete bertako biztanle gosetiei.

Abenduaren 24an, bizar griseko ikazkina, Olentzero eta Mari Domingi andrea, Gipuzkoako herri guztiak bizi eta bisitatzen dituzten baserritik irteten dira, haurrei opariak utziz eta aita despistaturen bat edo beste. Legazpin bere historia irudikatzen da azaroaren eta abenduako asteburuetan, Mirandaolako museo eta burdindegian.

Plan aktiboak eta izaerazkoak EBASIO HANDIA Gipuzkoara etortzea errutinatik ihes egitea baldin bada, gure naturguneetan sartzea ahalik eta askatasun handiena da inguruaren edertasuna, intimitatea eta inspirazioa direla eta. Ihesaldi bat da ihesaren barruan.

24 ordu irekita. Zatoz eta pasa deitu gabe. Sartu eta aurkitu Gipuzkoako natur parkeetako bidezidorrak.

Parke natural honetan Euskal Herri osoko gailurrik altuenak daude: Aitxuri, 1.551 metro eta Aizkorri mendia, 1.528. Mendigunea Gipuzkoa hegoaldeko eta Arabako Lautadako bista paregabeak ditu. Egia esan, Gipuzkoa hain da txikia, non Aizkorri bezalako mendi handi baten gailurretik beste guztiak ikusten diren, lurralde osoan zehar, benetako eskalan mapa bat ikusiko bazenu bezala.

Oria, Urola eta Deba ibaiak kareharrizko gailur horien harkaitzen artean jaiotzen dira, lur hauek babestu dituen harresi bat bezala, gizakiak antzina-antzinatik zeharkatu behar izan duen oztopo ikaragarria bezala: San Adriango pasabidea, ermita bat babesten den haitzeko tunela; funtsezko mugarria izan zen Done Jakue bidean eta Gaztelako eta Europako goi-ordokiaren artean. Arantzazuko eta Zegamako Parketxeetan informazio guztia emango dizute. Azken horretan, orientazio-ibilbideak daude, zure familiarekin edo lagunekin jolasean ikasteko idealak.

PARKETXE DE ANDUETZA Interpretazio Zentroa Aizkorri-Aratz Zegama. T: 943 80 21 87
www.parketxesarea.org/anduetza PARKETXE DE ARANTZAZU Oñati. T: 943 782 894
www.parketxesarea.org/arantzazu/

Gipuzkoako hego-ekialdean Aralar mendilerroa dago, Nafarroako lurretan ere hedatzen dena. Mendigunearen brankan, Txindoki mendiaren (1.331 metro) forma dotorea ikus daiteke, Gipuzkoako mendiaren irudi ezagunena, Larraitx Alpeetan Zerbinoak egiten duen bezala (Abaltzisketan), Txindokira igotzeko biderik erabiliene da.

Nahiz eta nagusitasun ukaezina izan, Txindoki atzean zelai handiak zabaltzen dira goi-goian, harkaitz-hormak alde guztietatik eutsita. Leku berezia da, gardenak, bikaina, eta bi pertsona ditu: zelai zuriak eta negu partean ez-hispitoak dira eta udan berdeak eta freskoak. Hamaika bidezidor haranetatik igotzen dira eta goi-lautada megalitiko eta artzai hau zeharkatzen dute. Zaldia eta ardiak bazkatzen ari dira, mendizaleak eta txangolariak agurtu

egiten dira gurutzatzen direnean. Hodeiak pasatzen dira. Denbora, ez. Lizarrustin (Ataun) Interpretazio Zentroa dago. 36 litera dituen jatetxe eta aterpetxe bat dauka.

PARKETXE DE LIZARRUSTI Ataun. T: 943 582 069 www.parketxesarea.org/lizarrusti

NAGUSIKO AIAKO HARRIA-REN HIRU JOROBAS-EK Aiaçaz egindako (euskarazko itzulpena) liluragarri hauek Bidasoatik Donostiara bitarteko zeruertza menderatzen dute. Euskadi osoko multzo granitiko bakarra da, eta duela 300 milioi urte urak sortu zituen lehen elementu naturala. Hala ez dirudien arren, erraz egin daiteke bide arruntetik. Hiru konkorrerako erraldoiei Irumugarrieta, Txurumurru eta Erroilbide deitzen zaie, garaia dena, 832m-koa. Oiarzundik Oielekuko geltoki megalitikora ere joan gaitezke. Edo Irustako ur-jauzi ikusgarria hurbildu, Irurera doan isurialdera. Azken ibilbidearen hasieran Irugurutzetako Minero Kototik igaroko gara, bere 9 labe monumentalekin.

Harrigunearen oinean, Burdin Arotik jarduera handia izan zuten Arditurriko meatzeak daude, nahiz eta ustiapenaren puntu gorena erromatarren garaian izan zen. Hemendik zilarra, beruna eta fluorita atera ziren 1984an itxi arte. Gaur egun galeriara bisita gidatuak egin daitezke luraren barrualdeko bidaia zoragarrian.

PARKETXE DE ARDITURRI Oiarzun. T: 943 495 069 www.arditurri.com
www.parketxesarea.org/arditurri

Kosta ahala kosta gozatzeko, noski, itsasertzeko naturguneek gozatzeko aukera ere izango duzu.

EUSKAL KOSTAREN GEOPARKEA kostaldean zehar zein barrualdean, Geoparkeak denboran zehar benetako bidaia eskaintzen digu. (+ info pag. 73) www.geoparkea.com

IÑARRITZAKO BIOTOPOA Zarautzeko hondartzaren ekialdean, Iñurritzako Biotopoa ekosistema oso hauskorra da, non euskal kostaldeko biodibertsitatearen adibide ugari aurki daitezkeen, hala nola itsaslabarrak, padura eta dunak. Bertara pasabide batetik sar daiteke hurbil ikusteko. www.gipuzkoamendizmendiendi.eus

Pagoetako gailurrak tapizatzen zituzten antzinako pagadiak Aiatik sartzen den parke natural honi izena eman zioten Orio eta Zarautzen artean. Iturraran baserria, haritz-egurrez guztiz eraikitako XIV. mendeko eraikin ederra, parkerako sarrera-atea da, eta han lorategi botaniko bat aurkituko duzu munduko hainbat zokotako 5000 landare-espezierekin. Balsamikoa da haranaren hondoraino oinez ibiltzea, baso atlantiko horien isiltasunaz gozatuz, pago, lizarrez, astigarrez eta haritzaz zipriztindurik, Agorregiko burdinola eta errota, XVIII. mendean erabat zaharberritutako hidraliko instalazio bat, alegia.

PARKETXE DE ITURRARAN Aia. T: 943 835 389 www.parketxesarea.org/iturraran

Leitzarango VALLE LEITZAKO BIOTOPOA LeitzarRAN ibaia Nafarroatik Andoainerraino sigi-saga eginez jaisten da, eta bertatik haranera iristen da ur- eta flora-espezia askoren habita. Era berean, bailaran Plazaolako bide berdea ere zeharkatzen du, beraz, biotopo hau egokia da oinez edo bizikletaz paseatzeko. Otietako bisitarien artean ibaia eta bide berdeak elkartzen dira.

www.leitzaran-andoain.eus

Txingudiko badiako paduretan kokatutako TXINGUDIKO MARIASMASAK, Plaiaundi balio ekologiko handiko bitarteko bat da bere egoera pribilegiatua dela eta, hegazti migratzaile batzuek hemen beren babeslekua ikus dezaten. Hondartza intermareal bat, urmael gozo bat eta uhate bidez konektatutako bi barne-aho. www.euskadi.eus/txingudi Ekoetxea Txingudi: 943619389

Aukeratu oinetako eroso bat, koipeztatu zure bizikletaren katea, ezagutu Gipuzkoa oinez edo bizikletaz.

Gipuzkoa osoan, behar bezala prestatuta eta balizatuta, bidegorriak eta bide berdeak eraikitzen dira, kirola egiteko aukera ematen digutenak, bizikleta modu atseginean eta arriskurik gabe gozatzeko eta ingurunea kaltetu gabe naturarekin harremanetan jartzeko.

BIDASOA Mugatik. Hogeita hemeretzi kilometro Gipuzkoa eta Nafarroako edertasun handiko herrietan zehar, Bidasoa ibaiaren ertzean.

ARDITURRI Donostiatik Aiako Harria Parke Naturalera. 17 km-tan, Donostia Aiako Harriaren Parke naturalarekin lotzen dute. Hiri-erreia zati baten ondoren Oiartzunera iritsiko zara, eta bertan Bide Berdea antzinako trenbidetik igarotzen da, Arditurriko meatzeetatik ateratako minerala garraiatzeko erabiltzen dena. Ibilbidearen amaieran bisitatu ahal izango duzu.

PLAZAOLA-LEITZARAN meatze-trenaren oroitzapenak. Ia 22 kilometro bere Gipuzkoako zatian, Andoainen hasi eta baso fantastikoa, 31 tunel eta 14 zubi zeharkatzen ditu.

MUTILOA ORMAIZTEGI Goierriren bihotzean. Eskualdeko meatzaria 5 km-tan aurkituko duzu, familiei zuzendutako orientazio-joko batekin.

UROLA bidean, Urola ibaiaren ondoan. Hirurehun kilometro Zumaia eta Zumarraga lotzen zituen bidaiari-trenaren lerro zaharretik. Legazpiraino jarraitzen du, bide estuko tren baten tarte zaharrean.

OROGRAFIA JAURLARITZAK GIPUZKOAKOA SENDERISMORAKO IDONEOA ERABILTZEN DU. IBILGAILUAK ETA SANDEROAK TXIKIATZEKO...eta Aralar edo Aizkorri mendietan gurutzatzen diren eta ikusten diren mendietako edozeinetara igotzen diren bide seinaleztatu ugariaren bidez gain, Gipuzkoak ibilbide handiko beste bide sare konplexu bat eskaintzen du.

GR ezagunak dira, ibilbiderik anbiziotsuenak betetzen dituztenak. Zatika edo txango laburretan egin daitezke, edo erabat egin ahal izango dira; hala bada, hainbat jardunaldiren beharra izango dute.

GR 283 Idiazabal gaztaren ibilbidea 6 etapa eta 95,7 kilometroko ibilbide zirkularra da, Idiazabal Gaztaren ekoizpen-zikloa ezagutzeko egokia, hasieratik bukaerara. Aralar eta Aizkorri-Aratz Parke Naturaletan hasten da eta bertan ardi latxa bazkatzen da.

GR 121 GR 121 GR 121 GR 285 GR 286 Sendero Talaia Hondarribia - Saturraran Sendero Bizkar Mutriku - Arantzazu Sendero Epaipidea Lizarrusti - Behobia Sendero Mendibai Elgoibar - Behobia Sendero Araindarri (Tres Templos) GR 35 GR 283 GR 11 GR 120 GR 282 GR 12 GR 20 Zumaia - Arantzazu Sendero Altxonbide Lizarrusti - Zarautz La Ruta del Queso Aralar - Aizkorri-Aratz La Ruta Pirenaica Camino Ignaciano Loiola (Azpeitia)-Manresa (Barcelona) Senda del Pastoreo Travesía Divisoria de Aguas Vuelta a Aralar

Ignaziano Bidea erromes-bide bat da, 1522an Santoak egin zuen ibilbidea irudikatzen duena. Ibilbide honen lehenengo bi zatiak Gipuzkoako lurretan igarotzen dira: Loiolatik Urretxura eta Zumarragara, eta hortik Arantzazura. Hirugarrena, bide erdian, Arabako lurretan sartzen da.

Loiolako Santutegia (Azpeitia) XVIII. mendeko tenplu barrokoa da. Berniniren dizipulu zen Carlo Fontana arkitektoak 20 metroko diametroa zuen kupula eraiki zuen, baina ez zirudien bere pisua jasan behar zuenik.

Antiguako ermita (Zumarraga) basilizako katedrala bezala ezagutzen da, eta arotzeria bakarreko obra bat dauka: haritzeko egurrezko egitura batek hain ederki eusten dio teilatuari, non flotatzeko sentsazioa ematen baitu.

Arantzazuko Santutegia (Oñati) Artzain batek arantza artean (arantza) dagoen birjina baten irudia aurkitu zuen 1468an. Gero, 1950ean berreraiki zen frantziskotarren santutegi bat eraiki zen Saenz de Oiz, Oteiza, Chillida, Basterretxea... parte-hartzearekin.

GIPUZKOAtik Santiagorako bi bideak Santiagora doazen erromesek bi bideren artean aukeratzen dituzte: Kostaldekoa eta Barnekoa. Gipuzkoa ezagutzeko bi era bikain dira. Kostaldeko Bidea izan zen Europako kristautasunaren lehen bide irekia, hegoaldeko eta musulmanen lurralde arriskutsuetatik babestua. Gaur egun hiru eta erdi alditako ibilbide ederra da kostaldeko mendietan, itsaslabarren gainean, Irunik Mutrikuraino.

Barneko Bidea, baita Baionako Bidea ere, X. eta XIII. mendeen artean garrantzitsuena izan zen, Kostako bidea vikingoen erasoek setiatu zutenean. Santiagorako erromesaldien gorakada hasi baino lehen ere bide hori izan zuen mende askotan Europa eta penintsulako goi-ordokiarekin lotzen zuen komunikazio-biderik garrantzitsuenetako bat. Hogeita hamar kilometroko hiru alditan zehar, Gipuzkoa osoa zeharkatzen du, Irundik San Adriango tuneleraino, Aizkorriko mendilerroan.

GR 286 Hiru Tenpluen Ibilbidea, Loiolatik Arantzazura joateko eta hiru tenpluetatik pasatzeko, erromesak Urola ibaiaren (Camino Ignaziano) edo Mendien bidearen artean aukera dezake, GRI 286) (Sendero Arindarri). Bide horretatik, distantzia txikiagoa dago, baina exijentzia fisiko handiagoa, 700 m-ko desnibelaraino.

Arditurriko meatzeek, Ekainberri haitzuloaren erreplikak eta Oñati-Arrikritz zirrargarriak Gipuzkoaren iraganetik barrena egindako barne bidaia zoragarria osatzen dute.

OÑATI-ARRIKRUTZ (Oñati) Oñatin, Arrikutz, naturak eraikitako lurpeko katedral barrokoa da, 500 metro bisita daitezkeen galeria batzuen dozena bat kilometroz osatua. Hemen historiaurreko animalia basatiak bizi izan ziren, hala nola hartzak, panterak eta lehoiak.

ARDURRI (Oiartzun) Arditurriko meatzeak 2.000 urtean zehar ia etenik gabe aritu ziren lanean. Burdin Aroan eta, gero, erromatar okupazioan zehar, burdin, berun, zilar eta fluorita iturri paregabea izan ziren. Gaur egun, Oiartzungo Aiako Harria Parke Naturalaren bihotzean bisitagarria da.

EKAINBERRI (Zestoa) Pasa den urteko artistak Euskal Herriko lurpeko altxorrik onena izan da. Hainbat hamarkadatan zehar, masifikaziotik babestu behar izan ziren haitzulo paleolitiko honetako pintura baliotsuak. 2008an Zestoa Ekainberrin ireki zen, erreproduzio fidela baino gehiago, jatorrizko santutegi artistikotik oso gertu. Ekainberrik jarduera didaktikoak eskaintzen ditu, hala nola Arkeologia Esperimentala eta Ekain Abentura, non animalia basatiak ehizatzen, garaiko flora eta fauna ezagutu eta margotu, sua egin eta su egin, eta egosi egiten baita, duela 14.500-1.000 urte egin ziren bezala.

Euskal Kostaldeko Geoparkeak, UNESCOren 2015. urtean izendatua, natura turismoaren eta geoturismoaren inguruko proposamenik berezien eta erakargarrienetako bat eskaintzen du.

Mutriku, Deba eta Zumaia udalerriek osatzen dute EUSKAL KOSTAKO GEOPARKEA. Kostaldean, Geoparkeko Flyscharen labar ikusgarriek Lurraren historiaren 60 milioi urte baino gehiago erakusten dizkigute. Geoparkearen barnekaldean zehar egiten den bidaia, historiaurretik bizi diren haran eta mendi berdeen labirintoan. Karst-en mundua da, non Gipuzkoako barrunbe arkeologikorik gehienak baitaude, eta horien artean Ekain-eko kobazuloa nabarmentzen da. Geoparkea ezagutzeko aukerak amaigabeak dira. Urte osoan geoparkea aurkitzeko bisita gidatuen eskaintza zabala dago.

FLYSCHek, itsasoaren eraginaren ondorioz agerian geratu diren eta duela 110 eta 50 milioi urte artean Lurrean izan diren aldaketa biologiko, geologiko eta klimatikoei buruzko informazioa oso baliotsua dela erakusten du. Flyscharen eraketa kostaldetik 13 kilometrora dago, Mutriku, Deba eta Zumaia artean.

Zati txiki honek planetaren intimitate asko erakutsi dio komunitate zientifikoari, Iberiar penintsula Europarekin talka egin eta Pirinioak sortu zirenetik dinosauroak desagertu arte.

XVI. mendeko burdinola da MIRANDOLA. Ikuskizun paregabea da, olagizonek, XVIgarren mendean bezala jantzita, urak sutegia eta mailua elikatzen dituzten hauspo erraldoiak mugitzen dituen makineria abian jartzen dutela. Suak eta metalezko zaratak ambiente bakarra eta magikoa sortzen dute.

La Ferrería Mirandaola parkean dago kokatuta, interes eta aisialdi puntu ugari dituen ingurune batean. Euskal Burdinaren Museoa oso gertu dago. Bertan, bailara honek bere protagonisten (ferroi, meatzari edo ikazkinak) eta hainbat teknik eta tresnaren bidez sortu duen historia erakusten da.

Legazpi Gipuzkoako beste udalerri batzuekin batera dago ibilbide honetan, Katalunia, Akitania eta Andorrarekin mugaz gaindiko ibilbide batean burdinarekin lotutako ondarea eta kultura balioan jarri nahi dituen.

“HISTORICAL LANDMARKS”2019an Metaleko Elkarte Amerikar ospetsuak (ASM) emandako aitorpen horrekin, Legazpi jadanik mundu mailako elementuen zerrendako kidea (Eiffel Dorrea edo Askatasunaren Estatua daude bertan), Burdinaren Haraneko eta Euskadiko eragile ekonomiko gisa 500 urtez egindako ekarpenagatik.

Bertan Eduardo Chillidaren lan-prozesua ezagutu ahal izango dugu. Gaur egun mundu osoko plaza eta museoetan dauden burdinazko eskultura monumentalak egin zituen Legazpin, Donostiako Haizearen Peine ikonikoa barne.

IGARALDE, PANEGO RINCÓN. XVI. mendeko errota batekin eta etekin handiko egur labe zahar batekin, benetako artisau-ogia bat egiten irakasten du. OBRERA DE LEGAZPI ETXEBIZITZA-k. XX. mendearen erdialdean siderurgia-industriako langileentzat eraiki ziren etxebizitzetako batean egunerokotasuna nolakoa zen jakin dezakezu. 50. URTEEN ESKOLA. Denboran, solidotasuna, diziplina eta erlijiotasuna nagusi ziren geletara bidaia bat.

familia-planak haurrak lurren-tren batean, Suitzako mendi batean edo Pasaiaiko badia zeharkatzen duen txalupatxo batean enbargatu itzazu ahaztu ezingo duten abentura batean.

AQUARIUM txikienezako museo ezin hobea da. Hemen marrazoak, dortokak eta ehunka itsas espezie ikus ditzakete, erdiko tankea zeharkatzen duen 360 graduko tunel baten bidez. Arraiekin jolastuko dira igerileku taktik batean.

MARISMAS DE TXINGUDI-PLAIAUNDI PARKE EKOLOGIKOA, Bidasoa ibaiaren bokalean, penintsulako iparraldeko hezegune garrantzitsuenetakotzat jotzen da. Bere balio ekologikoa oso garrantzitsua da, hegazti migratzaile eta bitxitasun ornitologiko ugariaren babeslekua baita. Plaiaundiko zentroak bere historia, habitatak eta parkeko faunari buruzko informazioa ematen du.

Azpeitiako Trenbidearen Euskal Museoak bidaia ahaztezina eskaintzen du: Lasaoko geltoki zaharrera hamar kilometroko ibilbidea, ehun urte dituen tren baten gainean, lurren-tren batek atotian, paisaia ikusgarrietan zehar. Ontzira igo eta zure familiarekin esperientzia errepikaezinaz gozatu.

Txindokiko Itzala (Larraitz) eta Lizarrustiko Abentura Parkea (Ataun) aparteko aukera dira kulturaz, naturaz eta kirolez gozatzeko. Eskalada, orientazio ibilbideak, arku-tiroa, amildegien jaitsiera, olazibidea, zuhaitzen eskalada eta hainbat jolas eta tirolina dituen zirkuituak egin daitezke.

XX. mende hasierako atrakzio-parke berezi batek Igeldo mendia koroatzen du Donostian. Bere atrakzioek Ibai Misterioak, Izua Etxea edo Suitzako Mendia bezalako izenak dituzte, eta bere egurrezko trenak abiadura bizian zeharkatzen du labarraren ertzetik. Parkera igotzeko zurezko eserlekuak dituen egurrezko funikular bat eta mende bat egiten duen xarma bera daude.

Legazpi eta bere eskualdeak plan bikaina eskaintzen dute, eta bertan euskal baserrien bizimodua eta tradizioak (ogia egitea edo ardiak zaintzea) Mirandaolako burdinola martxan jarztearen ikuskizunarekin birstatu ahal izango ditugu. Baserria ere bada Baserriak

antolatzen dituen jarduera ludiko eta hezitzaileen ardatza: Natur Eskola Bizia. Eta Igartubeiti Baserrian txikienak beren sormena askatu ahal izanen dute beren tailer artistikoetan.

Deba ibaiaren iturrien artean, lautada natural oparo baten gainean eta kareharrizko gailurrez inguratuta, Urkuluko urtegia leku ezin hobea da familian egun baterako. Urtegiaren inguruko 6,5 km-ko bidegorrian zehar ibili edo pedalei eragin.

Eureka! Zientzia Museoan, itsaspeko bidaietan edo F1 bat simulagailu sinestezinen bidez pilotatu ahal izango duzue. Gainera, bizitzari eta giza gorputzari eskainitako gela bat dauka, modulu interaktiboak eta planetario digitala.

Bioneten Etxea Europan bakarra da museo iraunkor bat eta aldi baterako erakusketak, txotxongiloen emanaldiak, tailerrak... irudimenezko unibertsoa, istorio, poesia, jolas eta umorezko unibertsoa... Eta antzerkia, artisautza, panpinak eta dekoratuak, kamera sekretu eta magikoz betea...